

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Perspektivy a další směřování civilního procesu

Plzeň, 2015

Bc. Silvie Stárková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: **Bc. Silvie Stárková**
Osobní číslo: **R09M0293P**
Studijní program: **Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Perspektivy a další směřování civilního procesu**
Zadávající katedra: **Katedra občanského práva**

Vedoucí diplomové práce:
JUDr. Ing. Radka Zahradníková Ph. D., LL. M.
Katedra občanského práva

Plzeň, 2015

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni, 31. srpna 2015

vlastnoruční podpis autorky

Poděkování

Děkuji paní JUDr. Ing. Radce Zahradníkové, Ph. D., LL. M. za odborné vedení, skvělou komunikaci a cenné rady při psaní této diplomové práce. Děkuji rovněž i svým rodičům a mé dceři za podporu a velkou trpělivost.

Obsah

Úvod	6
I. Právní rámec civilního řízení	11
I. a) Občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb.	17
I. b) Vliv práva Evropské unie	26
I. c) Zákon o Zvláštních řízeních soudních, zákon č. 292/2013 Sb.	33
II. Soudní ochrana s prvky moderního civilního procesu	37
II. a) Rekodifikace občanského soudního řádu	43
II. b) Nová právní úprava zákona občianský súdny poriadok	51
III. Komparace českého a slovenského civilního procesu	58
IV. Závěr	61
V. Resumé	65
VI. Seznam informačních zdrojů (literatury)	67

Úvod

V poslední době došlo ze strany zákonodárných institucí k revizi mnoha zásadních právních předpisů a vytváření zcela nových, kupříkladu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Vystává tak potřeba úpravy též procesních norem, která bude na hmotněprávní změny reagovat takovým způsobem, aby bylo efektivním způsobem zajištěno plnění úlohy civilního procesu, a to poskytování ochrany porušeným či ohroženým subjektivním právům a zákonem chráněným zájmům práv jednotlivců v řízení před soudy. Téma *Perspektivy a další směřování civilního procesu* je tudíž nanejvýš aktuálním a reflektujícím potřebu dalšího „evolučního“ posunu.

Sametová revoluce v roce 1989 zavedla nové společenské poměry, s nimiž došlo k renesanci pojmu spravedlnost, změnil se pohled i na její instituty. Spolu s nimi byl obnoven význam demokratického státu jako garanta ochraňujícího subjektivní práva a právem chráněné zájmy. Svého práva je možné se domoci prostřednictvím nezávislé a nestranné justice, jež sama musela projít zcela zásadními změnami reagujícími na aktuálně vzniklou politickou, hospodářskou i společenskou situaci a její potřeby.

Procedura spojená s konáním soudu a účastníků v občanském soudním řízení a právní vztahy vznikající v tomto procesu se řídí souborem právních norem, které upravují civilní proces. Smyslem civilního procesu je zajistit naplnění subjektivních práv a oprávněných zájmů jednotlivce vyplývajících z hmotného práva. Děje se tak za pomoci vydání aktu aplikace práva orgánem veřejné moci, konkrétně soudem.¹ „Civilní právo procesní tak lze jinak definovat jako souhrn norem upravujících vztahy při vydávání aktu aplikace práva orgány výkonu soudnictví“.²

Proces, civilní proces a vznik civilního procesu jako samostatného druhu soudnictví, tyto teoretické pojmy jsou základními stavebními prvky sloužícími právní teorii charakterizovat postup soudu, účastníků a jiných osob vstupujících do civilněprocesního řízení.

¹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et. al. Civilní právo procesní. Plzeň: vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 27, z 565.

² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et. al. Civilní právo procesní. Plzeň: vydal: Aleš Čeněk, 2013, citace s. 27, z 565.

Procedere je latinským ekvivalentem k českému slovu proces s významem pokračovat či postupovat, takto označované konání tedy směřuje k dosažení určitého cíle.³

Proces užívaný v právní terminologii směřuje k vyřešení konfliktů jakéhokoliv druhu, vzniklého z různorodých právních vztahů s odlišnými účastníky a vstupy, čímž se zabývá soudnictví. Evolučním vývojem se soudnictví rozčlenilo na druhy, má se za to, že vyvolávajícím faktorem diferenciací soudnictví má být kolize rozličných státních funkcí propojených se soudnictvím. V rámci dějin se tak dělo postupně, dnes klasifikujeme čtyři *druhy soudnictví a to civilní, trestní, správní a ústavní*. Prostřednictvím civilního soudnictví stát řeší právní konflikt, nápomocen je mu speciální druh řízení nazývaný civilní řízení, a soud v něm vystupuje jako nezávislá třetí strana.⁴

Civilní proces je upraven v právních předpisech, což má logicky za následek obdobný postup soudu ve všech případech stejného druhu⁵. Tato charakteristická vlastnost vychází z materiálního znaku právní normy, jíž je regulativnost, právní závaznost, obecnost a vynutitelnost státní mocí⁶. Proto za výhodu tohoto postupu lze označit předvídatelnost, jaké rozhodnutí bude, avšak dá se hovořit i o stránce negativní odrážející mizivou možnost přihlížet k individuálním specifikům jednotlivých případů.⁷ Nicméně sám autor prof. Zoulík uvádí, že předepsaný postup využívá nejosvědčenějších a nejefektivnějších postupů za podmínky rovnosti stran a znalosti pravidel s možností předpovědět výsledek. Prvek právní jistoty je natolik žádoucí, že normami daný postup v českém soudnictví převažuje.

³ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 32 z 624s. spolu se slovníkem cizích slov

⁴ ZOULÍK, František. Soudy a soudnictví. C. H. Beck, Praha 1995. str. 147 – 148, z 268 s. Srov. další druhy zde uváděné. Oproti civilnímu, trestní soudnictví kromě řešení vlastního právního konfliktu plní i funkci reparační a ochrannou zaměřenou proti kriminalitě. Správní soudnictví, kde je řešen právní konflikt se omezuje na exekutivní funkci státu. A ústavní soudnictví má své specifikum pro řešení právního konfliktu, že se promítá do oblasti zákonodárné.

⁵ ZOULÍK, František. Soudy a soudnictví. C. H. Beck, Praha 1995. str. 111, z 268 s

⁶ KNAPP, Viktor. Teorie práva, I. vydání, Praha, C. H. Beck, 1995. str. 149, z

⁷ ZOULÍK, František. Soudy a soudnictví. C. H. Beck, Praha 1995. str. 111, z 268 s.

Civilní proces, jako jeden z druhů procesů, dnes lze chápat jako *samostatné, zvláštní procesní odvětví*, a to i přes skutečnost, že pojetí procesu dělíme do několika skupin.⁸

Zavedené společenské poměry se promítly do úpravy základních právních předpisů, a to jak na úrovni ústavní, tak i těch zákonných zabezpečujících soudnictví. Právní úprava dotýkající se justice a jejího fungování je dnes proto obsažena nově nejenom v Ústavě ČR, Listině základních lidských práv a svobod, zákoně o soudech a soudcích, přísedících a státní správě soudů, zákoně o notářích a jejich činnosti, zákoně o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), zákoně o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), zákoně o znalcích a tlumočnících, zákoně o advokacii, ale dále také v celé řadě naléhavě moderně zpracovaných normách, jakož i v předpisech převzatých při sladování s předpisy Evropské unie.

Ač máme nově upravenou materii hmotně právního soukromého předpisu vtěleného do zákona občanský zákoník č. 89/2012 Sb., je s podivem, že pro procesní sporná řízení a podpůrně i nesporná řízení v procesní části zůstává i nadále v platnosti zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, který provedené změny právního řádu adekvátně nereflektuje. Pravdou je, že byl mnohokrát novelizován, příp. modifikován nálezy Ústavního soudu, zůstává však otázkou, zda je tato činnost dostačující odpovědí na nově koncipované hmotné právo.

Předmětem zájmu mé práce je zamýšlení se nad právní úpravou civilního procesu obsaženého v občanském soudním řádu (dále jen „OSŘ“)⁹, zákonu o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“)¹⁰ a v neposlední řadě v předpisech inkorporovaných do našeho právního řádu ze systému předpisů členských zemí evropské unie po vstupu naší země do Evropského společenství, dnes zvaného Evropská unie.

⁸ ZHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 37, 565 s.

⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů ve stavu do 1. 1. 2015.

¹⁰ Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních ve znění pozdějších předpisů ve stavu do 1.1.2015.

V první kapitole ponejprve začlením teoretické znalosti o civilně procesních normách, o typu právní kultury, a principech a zásadách, a teprve poté se budu detailněji věnovat rozboru dílčích novel stěžejního právního předpisu, jímž je OSŘ. Jak ovlivnily OSŘ novely, ale i projevy „negativního zákonodárství“ ze strany Ústavního soudu, co to znamená pro jeho kompaktnost, přehlednost a funkčnost na to vše se pokusíme odpovědět jen v části vybraných témat.

Důležitou otázkou je, zda známe prvky moderního civilního procesu, a jsou-li právě jimi v literatuře často zmiňovaná koncentrace řízení, řádná poučovací povinnost, elektronizace justice, hromadná žaloba, příp. i odlišné instituty, a zda jsou potřebné i jiné prvky k modernizaci řízení před soudem. Pokusíme se i na ni odpovědět v části druhé této práce.

Rekodifikace českého občanského soudního řádu se stala stěžejní myšlenkou mé práce, zabývat se jí budu v podkapitole druhé části. Pomocí střetu jednotlivých myšlenkových konstrukcí nastíním směr, jímž se podle dostupných informací má vést změna právní úpravy.

Přikláním se k názoru, že rok 2015 bude na Slovensku rokem nové éry civilního řízení, svou fikci opírám o vědomí, že v rámci rekodifikace byly přepracovány stěžejní právní předpisy související s civilním procesem, o nichž bude samostatná podkapitola.

Právní řád České republiky se celou řadu let vyvíjel společně s právním řádem Slovenské republiky, jednak za I. republiky, později ve společném státě Československém, v poválečném období, či za doby socialismu také ve federaci před rozdělením obou republik. Z tohoto důvodu bude zajímavé porovnat, jak se zákonodárci zhostili právních úprav původně stejného občanského soudního řádu užívaného v obou zemích, s tím, že Slovensko má před sebou velká očekávání z přepracovaného, zatímco v Česku se musíme vyrovnat s opětovnou novelizací a dalším novým zákonem.

Stěžejními prameny pro mou práci se staly učebnice, odborná literatura, články, komentáře, judikatura, zprávy a další zdroje dostupné

jak v hmotné, tak i elektronické podobě a informační systém dostupný z internetových stránek www.beckonline.cz.

I. Právní rámec civilního řízení

Ač by se dalo v této kapitole hovořit pouze o normách, je nutné zařadit i pojednání o *právních principech a zásadách*, avšak ponejprve zahrnu český právní systém k určitému *typu právní kultury*. Každé z těchto témat by si zasloužilo hlubší rozbor, avšak já se zaměřím jen na takový, který bude sloužit účelu této práce.

Znalost právních principů a zásad přichází s léty praxe, a proto je na místě čerpat z literatury. Právní principy a zásady prostupují jak do právního procesu v obecné rovině, tak jsou součástí aplikace a interpretace. Pomáhají soudu dotvářet právní normy či mezery v právu, a tam, kde se zákonodárce neřídil jejich existencí při tvorbě, nastupují namísto zákona.¹¹ Tyto argumenty jsou natolik závažné, budeme se muset s nimi vypořádat, a proto jen krátce o principech a zásadách, ale přesto ano. Závěr této kapitoly bude patřit *civilně procesním normám*, ovšem jen těm ovlivňujícím postup soudu v největší míře. Promítnu nejzávažnější novely OSŘ, nový zákon o ZŘS okomentuji jen v bodech potřebných souvislostí, a poté nastíním normotvorbu Evropské unie a její vliv na český právní systém.

Typ právní kultury:

Považuji za velmi vhodné zařadit český právní systém k určitému typu právní kultury a to nejen s ohledem na později probírané právo Evropské unie. Teorie práva uvádí dva typy, kontinentální evropský typ (někdy též označovaný jako pevninský) a angloamerický typ, tzv. „common law“ (někdy též ostrovní).¹² Rozdílnost obou právních kultur spočívá v určení hlavní formy práva, kterou pro kontinentální evropské právní řády je zákon, oproti tomu pro „common law“ jím jsou soudní precedenty.

¹¹ HAMULÁKOVÁ, K. Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení. Praha: Leges, 2010. s. 13 - 31

¹² BOGUSZAK, Jiří. ČAPEK, Jiří. GERLOCH, Aleš. Teorie práva. Vyd. 2., přeprac., Praha: ASPI, 2004. s. 22 -23. srov. s KNAPP, Viktor. TEORIE PRÁVA. I. vydání. Praha, C. H. Beck. s. 92 a násl.

Český právní systém náleží ke kontinentálnímu typu právní kultury vyznačující se zvýšeným důrazem na psané právo.¹³ Uvážíme-li vertikální výstavbu hierarchie právních předpisů, pak na jejím pomyslném vrcholu pyramidy stojí ústava a ústavní zákony, následují sestupně zákony a podzákoné právní předpisy.¹⁴

Právní principy a zásady:

Podstata civilního procesu je vystavěna na principech příp. též zásadách, jichž výslovně v právních předpisech užito nebývá, při tvorbě norem v legislativním procesu jsou vzaty do úvahy a ponejvíce jsou užívány následně při aplikaci a právní interpretaci.¹⁵ O definici pojmu se pokusil Z. Kúhn, když definoval právní princip jako právní pravidlo (vyjádřené kondicionální větou) tvořící základ právního institutu, zákona, právního nebo právních odvětví či právního řádu jako celku, mající pro tu část práva mimořádný stupeň důležitosti a vyznačující se vysokým stupněm obecnosti a obvykle vyjadřující vyšší hodnoty právního řádu.¹⁶ Jelikož se definice neseťkala pouze s pozitivními ohlasy, nebývá obecně používána. Také prof. Zoulík se pokoušel o vymezení pojmu právní princip, který postavil do protipozice k právní normě, přičemž pro oba „navzájem blízké termíny používá komparace a odlišuje je ve třech směrech“. Principy nenahrazují normy, dále se liší od sebe navzájem stupněm obecnosti a liší se způsobem aplikace, kdy principy pomáhají dotvářet právo.¹⁷

Důvod, proč se zmiňují o právních principech, souvisí s rolí a postavením v systému českého práva. Ústavní soud se zabýval tématem právních principů, ve svém nálezu vyjádřil stanovisko, že ty principy, které výslovně nejsou obsaženy v právních předpisech, řadí mezi prameny

¹³ KNAPP, Viktor. TEORIE PRÁVA. I. vydání. Praha, C. H. Beck. s. 156.

¹⁴ BOGUSZAK, Jiří. ČAPEK, Jiří. GERLOCH, Aleš. Teorie práva. Vyd. 2., přeprac., Praha: ASPI, 2004. s. 64

¹⁵ ZOULÍK, František. Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu. Praha: Academia, 1969. s. 2 a 122 - 132

¹⁶ KÚHN, Z. Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006, s. 136.

¹⁷ HAMULÁKOVÁ, K. Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení. Praha: Leges, 2010. s. 18, částečná citace tamtéž.

českého práva.¹⁸

Členit právní principy můžeme z různých úhlů pohledů, kupříkladu z časového hlediska, z hlediska zakotvenosti v právním řádu, právní principy ovlivňující hmotněprávní či procesněprávní normy, principy typické pro právo soukromé či pro procesní. Zřejmě nejpropracovanější dělení právních principů vycházející z vnějšího členění práv do právních odvětví, dělí právní principy na odvětvové či pododvětvové a principy obecné. V této souvislosti rozeznáváme minimálně dvojí význam zásad. Ovlivňují jednak samotné fungování civilního procesu, kdy vycházejí z principu práva na spravedlivý proces, tzv. „fair trial“, transformovaného do našich předpisů dle čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.¹⁹ V českém právním systému je zásada pojmenována jako ústavní princip soudnictví zakotvený v čl. 81 až 96 Ústavy²⁰, v čl. 36 a násl. Listiny²¹, rovněž i v § 4 a násl. zákona o soudech a soudcích²². Budeme-li dále souhrnně hovořit o základních právních principech, které jsou nezbytně nutné a vyskytují se ve všech demokratických soudních instancích, opět se vrátíme k principu právu na spravedlivý proces tzv. „fair trial“, který je požadován v rámci každého jednotlivého soudního řízení.²³ Jde tedy o obecně stanovené principy, tedy princip nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců, princip zákonného soudu a zákonného soudce, princip rovnosti a kontradiktornosti, právo na právní pomoc, princip veřejnosti, princip ústnosti a přímosti, princip hospodárnosti. K výčtu zmíněnému se v současné době podtrhuje nová zásada nazývaná též jako princip předvídatelnosti.²⁴

Další, tedy druhou skupinou právních zásad charakterizujících podle vypracovaných teorií civilního procesu práva a povinnosti subjektů

¹⁸ Nález Ústavního soudu České republiky, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

¹⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 45, z 565.

²⁰ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava

²¹ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních lidských práv a svobod

²² Zákon č. 6/2002 Sb., Zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)

²³ SCHELLEOVÁ, Ilona, Český civilní proces, Linde Praha, a. s. – právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, a.s., str. 100

²⁴ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 46 z 61s.

civilního řízení, tedy soudu a účastníků, tvoří dvojice protikladných principů, které však až na malé výjimky²⁵ v právní úpravě civilního procesu nenalzáme.²⁶ Podle převažující zásady usuzujeme o povaze a určitém typu civilního řízení. Hovoříme o principu dispozičním a principu oficiality, principu projednacím a principu vyšetřovacím, principu volného hodnocení důkazů a principu legální teorie důkazní, principu jednotnosti řízení a principu koncentračním, a o posledním principu materiální pravdy a formální pravdy.²⁷ Vzájemná protikladnost zásad povětšinou neplatí v absolutním slova smyslu, často se jedná o kombinace.²⁸ Nyní vyjmenované zásady se pojí s civilním procesem.

Právo jednotlivce domáhat se svého práva se řadí do kategorie občanských práv, je zakotveno v čl. 36 Listiny základních práv a svobod, kde se stanovuje, že „každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu“. Se zavedením státního monopolu ve věci ochrany práv byla zakázána svépomoc. Výjimky z ní existují, jsou striktně stanoveny v právních předpisech, jedná se o nutnou obranu, krajní nouzi, avšak za nejdůležitější z nich je považován čl. 23 Listiny základních práv a svobod dávající občanům právo „postavit se na odpor každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a svobod ..., jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny“.²⁹ Prapočátky pro dnes takto formulovanou ochranu práv se pojí s římským procesem, který měl původně charakter doslovné citace zákona, z něhož se pak vyvinul proces formulový, který měl zamezit

²⁵ Zákon č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Srov. ust. § 5 cit. zák. § 5 Zásady insolvenčního řízení. Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

- a) insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;
- b) věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;
- c) nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;
- d) věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

²⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 45, z 565.

²⁷ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 46 z 61s.

²⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 45, z 565.

²⁹ KNAPP, Viktor. Teorie práva, I. vydání, Praha, C. H. Beck, 1995. str. 213 - 214, z

používání svépomoci a ochránit subjektivní práva osob.³⁰

Jelikož z dalších kapitol vyplyne legislativní oddělení řízení sporného od nesporného, kde se velmi názorně promítají jednotlivé protikladnosti zásad, je na místě, abychom si je zde pokusili ozřejmit. Dodávám, že se opět bude jednat jen o základní teze.

Dispoziční zásada. Je nedílně spojená s řízením sporným, a proto činný má být ten, kdo uplatňuje nebo se domáhá ochrany svých práv a oprávněných zájmů. Činí tak žádostí, příp. návrhem, obvykle označovaným formálně jako žaloba, navrhovatel s ní aktivně nakládá, disponuje s ní (zpětvzetí, rozšíření návrhu, změna návrhu, apod.). Nesporné řízení je řízením účastníků, soud není oprávněn ujímat se jakékoliv iniciativy. Soudu naopak přísluší procesní aktivita v řízeních vedených na základě **zásady oficiality**, kdy účastníci jsou v pasivním postavení, neboť pro ně nehovoří téměř žádné oprávnění k podání návrhu. Obecný zájem a práva určitých skupin (např. nezletilých dětí) je lépe chráněn při zahájení řízení způsobem *ex officio*, tedy bez návrhu, až na výjimky, které mohou existovat, což v textu připouští § 13 ZŘS.³¹

Účastníci řízení jsou na základě **principu projednacího** zatíženi procesními instituty „povinností tvrzení“ a „povinností důkazní“, s nimiž souvisí „břemeno tvrzení“ a „břemeno důkazní“. Ten kdo tvrdí, bude vždy muset podložit své tvrzení důkazy, a prokázat je. Obě podmínky musí být splněny současně, soud se musí o skutečnosti dozvědět, nepostačí jí jen označit, musí být provedena, jinak hrozí ztráta sporu. Ohledně role soudce při projednávání panuje diskuse, jelikož jeho rolí může být buď jen provádění mu předložených důkazů, anebo si sám v rámci své vlastní iniciativy může opatřovat i jiné důkazy z moci úřední.³² Popsaná zásada projednací se spojuje se zásadou dispoziční a jsou charakteristické pro řízení sporné. Z **principu vyšetřovacího**, charakterizovaného jako vyhledávací či inkviziční, je plně odpovědný jen soud, jenž má věc

³⁰ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. I. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 114 - 116

³¹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 37, 565 s

³² WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 46 z 75s.

prošetřit a prokázat její skutečný stav. Mohou mu být nápomocni účastníci se svými návrhy a rozhodnými skutečnostmi i důkazy, přičemž jejich charakter není spojen s procesními břemeny uvedenými výše, avšak předmět dokazování i jeho způsob, jakým bude provedeno, stanovuje výhradně soud.³³

civilně procesní právo:

V širších souvislostech se má za to, že pojmy civilní proces a civilněprocesní právo, nelze vzájemně mezi sebou zaměňovat, jsou obsahově různorodé.³⁴

Shodněji, v porovnání s výkladem civilního procesu, procesualisté vymezují či upravují pojem civilněprocesní právo. „Civilněprocesním právem (nebo právem civilního procesu nebo občanským soudním procesním právem) rozumíme souhrn právních norem, které upravují civilní proces, tj. postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení a právní vztahy, které v důsledku toho vznikají.“³⁵

Ač soudy vyšších stupňů k problematickým otázkám zaujímají stanoviska a vydávají průlomová rozhodnutí, která mají zásadní význam pro aplikační praxi a často představují „dotváření práva“, nelze je v kontinentálním typu práva považovat za pramen práva.³⁶ S pramenem práva čerpajícího s významných či zásadních rozhodnutí označovaných jako „precedents“³⁷ se setkáváme v odlišném typu právní kultury zvaném angloamerický (ostrovní) systém práva. Specifikum takového rozhodnutí tkví v tom, že se jedná o první průlomové rozhodnutí svého druhu v určité věci s podmínkou respektovat a setrvat při takto rozhodnutém ve všech dalších soudem řešených obdobných případech.³⁸

Právní teorie užívá i dalšího pramene práva, nazývá se právní obyčej, avšak v procením právu by znamenal ustálenou praxi soudu, což

³³ SCHELLEOVÁ, Ilona. Český civilní proces, Linde Praha, a. s. – právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, a.s., str. 107

³⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 42

³⁵ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. vyd. Praha: Linde, 2011, citace s. 42

³⁶ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 43

³⁷ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 43

³⁸ KNAPP, Viktor. TEORIE PRÁVA. I. vydání. Praha, C. H. Beck. s. 95.

vzhledem k měnícím se normám a k jejich realizaci možné není. Proto právní obyčej opět zůstává pramenem práva angloamerické právní kultury.³⁹

Shrneme-li problematiku co řadit do pramenů českého civilního řízení, pak těmi vztahujícími se k našemu civilněprocesnímu právu náleží výlučně zákony a podzákoné právní předpisy vydané na základě zákonného zmocnění obsažených v zákonech.⁴⁰

Jak výše uvedeno, řadíme civilněprocesní právo do kategorie procesního práva, jež je samostatným právním odvětvím a současně se začleňuje pod právo veřejné. Jeho specifikum spočívá v ochraně ponejvíce práv soukromoprávní povahy, kde se předpokládá rovné postavení mezi stranami, výjimku z tohoto pravidla má pouze jeden subjekt, obvykle jím bývá u civilního řízení soud, který je nositelem veřejné moci. Je oprávněn vykonávat konkrétně moc soudní, tu mu propůjčuje stát, soud se pak stává jednou ze složek státní moci.⁴¹

I. a) Občanský soudní řád

V současné době kodex zvaný občanský soudní řád upravuje zcela pouze řízení sporná, a tam, kde v civilně procesních normách nejsou podle speciální úpravy řešeny veškeré otázky, platí občanský soudní řád buď přímo anebo subsidiárně.⁴² Občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“) byl přijat pod číslem 99/1963, což svědčí o jeho dlouhé minulosti, s čímž pochopitelně souvisí také poplatnost době, ve které vznikl. Proto byl mnohokrát novelizován (více jak sto novelizací) a přezkoumáván z hlediska ústavnosti Ústavním soudem a případně jím modifikován prostřednictvím nálezů Ústavního soudu.⁴³

³⁹ KNAPP, Viktor. TEORIE PRÁVA. I. vydání. Praha, C. H. Beck. s. 96.

⁴⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 43

⁴¹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 30, 565 s

⁴² tamtéž

⁴² WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 43

⁴³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 31, 565 s.

Jednou z nejzásadnějších novel OSŘ, je zákon č. 519/1991 Sb., měnící řadu ustanovení v souvislosti s novelizací občanského a obchodního zákoníku s účinky ke dni 1. ledna 1992. Hlavním cílem této novely bylo odstranění nedemokratických prvků, tak aby odpovídaly pojetí moderního civilního procesu právního státu⁴⁴ v souvislosti s nově vytvářejícími se ekonomickými poměry a v měnící se legislativě.⁴⁵ Současně došlo ke zrušení stížnosti pro porušení zákona, nahradil jí mimořádný opravný prostředek dovolání, činní při jejím podání musí být účastníci řízení.⁴⁶ Rozhodování o novém druhu sporu vzniklých z podnikatelských a obchodněprávních sporů, které až do té doby náleželo arbitrážím, nově spadalo do pravomoci soudů a procesně se řídilo zněním občanského soudního řádu. Tato změna se promítla i do soustavy soudů, řešení sporů se rozdělilo podle diferenciací věcné příslušnosti do kompetence mezi okresní a krajské soudy. Správnímu soudnictví se vyčlenila samostatná nová část pátá občanského soudního řádu pro svou odlišnou úpravu. Novou podobu s drobnými změnami zaznamenalo vykonávací řízení, když došlo k opětovnému zavedení soudní dražby věcí movitých a nemovitých.⁴⁷ Zamítnutí ve vztahu k odvolání nahradil pojem odmítnutí a to tehdy, pokud se projednalo jen formálně, nikoliv věcně.⁴⁸

Samostatným zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, se obnovilo konkursní a vyrovnávací řízení.⁴⁹

Významnou novelou se stalo přijetí zákona č. 263/1992. S účinností od 1. ledna 1993 celou řadu věcí patřící do rozhodovací činnosti státního notářství, které se musely transformovat privatizací, převzaly soudy. Jednalo se tedy o doplnění těch částí občanského soudního řádu

⁴⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 44

⁴⁵ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 158

⁴⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁴⁷ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 159

⁴⁸ Důvodová zpráva zákon č. 519/1991 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁴⁹ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 159

souvisejícího s ustanoveními nesporných řízení, s převzetím této agendy došlo k dalšímu rozšíření autoritativního rozhodování v pravomoci soudů.⁵⁰ Čímž se ustanovení § 227 o odvolání proti rozhodnutí státního notářství stalo nadbytečným, a proto bylo zrušeno.

Z důvodové zprávy k zákonu č. 171/1993 Sb., s účinností ke dni 1. září 1993, se má za to, že se narovnávají legislativní problémy vzešlé ze soudní praxe řešící obchodněprávní záležitosti. Musely být odstraněny zásady platného OSŘ, které již nevyhovovaly. Novela si dále kladla za cíl umožnit rychlejší a pružnější vyřizování věcí v občanském soudním řízení, opět zejména ve vztahu k obchodnímu právu.⁵¹ Novela reaguje na doporučení orgánů Rady Evropy a jiný vývoj jen velmi nepatrně. Reakcí na vývoj občanského práva procesního v západoevropských zemích čerpajícího s osvědčených právních úprav a požadavky soudní praxe je posílení zásady projednací ve sporném řízení, které se tímto oprostilo od původní koncepce materiální pravdy a myšlenky jednotného řízení. Rozčlenění řízení na sporné a nesporné ovládané zásadou vyšetřovací bylo dovršeno zařazením výčtu věcí nesporného charakteru do ustanovení § 120 odst. 2 OSŘ.⁵² Zdůraznila se odpovědnost stran v řízení za důsledky vlastního konání. Praktické zkušenosti z výkonu soudnictví v oblasti obchodního práva si vynutily přijetí nových prvků s cílem urychlení civilního procesu, jimiž jsou rozsudek pro zmeškání a rozsudek pro uznání.⁵³ Odvolání proti těmto rozsudkům bylo nově umožněno. Obecně se upravila i ustanovení o zpětvzetí odvolání, dosud nebylo řešeno jak postupovat, pokud vezme účastník zpět. A proto nově odvolací soud odvolací řízení zastaví.⁵⁴

⁵⁰ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 159

⁵¹ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 160

⁵² Důvodová zpráva k zákonu č. 171/1993 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁵³ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 160

⁵⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 171/1993 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Dnes je již zřejmé, že nejvýznamnější novelou OSŘ se stala tzv. velká novela označená jako zákon č. 30/2000 Sb., s účinností ke dni 1. 1. 2001.⁵⁵ Pojmenování jako velká novela si zákon získal jednak pro svůj rozsah, současně i pro své cíle, sloužila jako přípravná pro budoucí rekonstrukci kodexu.⁵⁶ Vytvořením legislativních předpokladů pro účelné fungování justice se měly odstranit nedostatky právní úpravy civilního procesu zjištěné z dosavadní aplikační praxe i harmonizačních kroků při inkorporaci právních aktů Evropského společenství.⁵⁷

Splnění předpokladu daného čl. 6 odst. 1 Úmluvy⁵⁸, aby soudy mohly poskytovat ochranu subjektivním právům a oprávněným zájmům bez zbytečných průtahů a to v přiměřené době, je spojeno s celou řadou nových prvků, které se promítly do právní úpravy řízení nalézacího i řízení vykonávacího.⁵⁹

Změny dále upravovaly věcnou příslušnost soudů, zkoumání podmínek řízení, nově upravily pojem účastníků, vyloučení soudců a změn se dočkalo i doručování.⁶⁰

Nově upravená příprava jednání, do nichž vstupují nové prvky umožňující rozhodnout věc bez nařízení jednání, užití prosté či kvalifikované výzvy přimět účastníky jednat.⁶¹

K nejzávažnějším a tedy zásadním hlediskům patří zavedení nové koncepce odvolání⁶² se zásadou neúplné apelace u sporného řízení⁶³, zavedení koncentrace řízení v 1. stupni, rozšíření mimořádného opravného prostředku o institut žaloby pro zmatečnost, ve vykonávacím

⁵⁵ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 146

⁵⁶ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 44

⁵⁷ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 160

⁵⁸ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (publikováno ve sdělení č. 209/1992 Sb.)

⁵⁹ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 160

⁶⁰ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 160

⁶¹ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 161

⁶² WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 44

⁶³ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 161

řízení zavedení prohlášení o majetku ⁶⁴ (další institut pro vymáhání pohledávek cestou výkonu rozhodnutí ⁶⁵), byly rozšířeny způsoby výkonu rozhodnutí o možnost prodeje podniku a mnoho dalších změn ve vykonávacím řízení, ⁶⁶ změna úpravy vylučovacích a odporových žalob, upřesnění náležitostí rozhodnutí pro nařízení jeho výkonu, zavedení postihu majetkových práv včetně podílů na obchodních společnostech (vyjma akciové společnosti) a členských právech a povinnostech v družstvu. ⁶⁷

Reakcí na zrušení částí páté občanského soudního řádu nálezem ústavního soudu č. 276/2001Sb. ke dni 31. 1. 2002, je dovršení změn v přezkumech správních rozhodnutí a zavedení správního soudnictví k 1. 1. 2003 jako samostatného druhu procesu ovládaného zákonem č. 150/2002, soudní řád správní. Současně se správním soudnictvím vznikl zákon č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů. ⁶⁸ Dále je nutné uvést, že část pátá občanského soudního řádu nabyla 1. 1. 2003 nové podoby a je vyhrazena řešení sporů soukromoprávního charakteru vzniklého rozhodnutím jiného státního orgánu, nikoliv soudu. ⁶⁹

Mezi velmi významné lze zařadit i novelizaci označovanou jako „souhrnná novela“ s číslem zákona 7/2009 Sb., která rozšířila koncentraci a zavedla racionalizační prvky pro řízení sporné civilního procesu. ⁷⁰

Proměna občanského soudního řádu doznala v průběhu let zásadních změn, text zákona dnes téměř neobsahuje původně postupy spojené s jednotným procesem, a proto se zákonodárce dostal do situace,

⁶⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 44

⁶⁵ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 161

⁶⁶ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 44

⁶⁷ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 162

⁶⁸ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 44

⁶⁹ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 161

⁷⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 44

kdy buď tento právní předpis zruší anebo vytvoří nový. Bohužel právní úprava daná zákonem č. 293/2013 Sb., je opětovně novelou původního zákona č. 99/1963Sb., OSŘ. Pravdou je, že dochází ke změně struktury i charakteru zákona, avšak pouze v podobě přepracování, nikoliv přijetím nového předpisu. Jak lze dovodit z důvodové zprávy, bylo nezbytnou nutností zákonodárce zohlednit novou komplexní rekodifikaci soukromého práva obsaženou v zákonech č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 90/2012 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém, kdy bylo zavedeno mnoho nových institutů hmotného práva, celá řada již existujících pojmů zaznamenala svou modifikaci a současně bylo vytvořeno nové dosud neužívané pojmosloví, což mělo za následek nutnost vzájemné harmonizace mezi hmotným a procesním právem.⁷¹ Uvědomíme-li si vzájemný princip a propojení obou kodexů, občanského zákoníku a občanského soudního řádu, pak procesní úprava na něj musí reflektovat dostatečným způsobem a obsahovat veškeré instituty sloužící k soudní ochraně hmotným právem daných subjektivních práv a povinností.

Harmonizační kroky v souvislosti se zaváděnou novou terminologií v OSŘ se používaly snad již nesčetně krát, avšak v daném případě, a očekávalo se to, musela být alespoň částečně rozřešena otázka společné existence sporných a nesporných řízení v jednom zákoně. V této záležitosti je možné čerpat z historických pravidel, kdy v období od první republiky až do roku 1950 pro sporná i nesporná řízení byly vytvořeny samostatné právní předpisy. Ač se zákonodárcům nezdařilo vytvořit novou podobu těchto principů ve formě nového kodexu, či dvou nových norem, došlo alespoň k oddělení tzv. řízení nesporného a jiného zvláštního od řízení sporného. Sporné řízení zůstalo i nadále upraveno v původním zákoně, tj. OSŘ⁷², zatímco věcná podstata spojená s řízením nesporným a jiným zvláštním se po přesunutí vtělila do samostatného zákona č. 292/2013

⁷¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 293/2013 Sb., novela zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁷² WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 46. 356s

Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.⁷³ Specifika k danému zákonu budu uvádět v kapitole označené jeho názvem.

Zákonodárce se musel vyrovnat s otázkami primárními i sekundárními při rozčlenění sporného a nesporného řízení. Při vytváření systematickosti byly primárně vzaty do úvahy otázky týkající se rekodifikace soukromého práva, věcné důvody rozdílnosti sporného řízení, a nesporných a zvláštních řízení, historické souvislosti a komparace s vybranými státy evropského prostoru.⁷⁴ Co se týká věcných důvodů, vychází se z právní teorie, kdy sporné řízení je ovládáno především zásadou dispoziční a projednací, zatímco nesporná a jiná zvláštní řízení jsou ovládána především zásadou oficiality a zásadou vyhledávací.⁷⁵

Historie, kdy naše země byly součástí Rakousko – Uherska a recipovaly po vzniku první republiky jeho právní řád spolu s principem odděleného řízení sporného a nesporného se promítl v následujících zákonech. Sporná řízení upravoval zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních, kdežto nesporná řízení byla dále členěna do dvou předpisů s důrazem na vyčlenění jednotlivých specifík hmotněprávních a procesně právních. Hmotně právní principy a jednotlivá nesporná řízení byla obsažena v zákoně č. 208/1854 ř. z., nesporný patent, zatímco procesní úprava nesporných řízení byla jednotně upravena v zákoně č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného.⁷⁶

K záležitosti oddělení sporného a nesporného řízení se čerpaly zkušenosti i z pohledu do zahraničních právních úprav, zejména ze zemí Rakouska a Německa.⁷⁷ K jejich systémům přihlédneme v kapitole Rekodifikace občanského soudního řádu.

Druhotně se OSŘ novelizovalo i z důvodu jeho zpřehlednění a vyvážení, jelikož se jednalo o již tak velmi složitou normu, která ve svém důsledku

⁷³ Důvodová zpráva k zákonu č. 293/2013 Sb., novela zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁷⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 293/2013 Sb., novela zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁷⁵ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 44

⁷⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 293/2013 Sb., novela zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁷⁷ <http://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-sudny-poriadok/Uvod.aspx>.

Sporové a nesporné konanie v zahraničných právnych úpravách. Internetové stránky.

způsobovala i určitý formalismus civilního řízení před soudy, zejména ve vztahu k řízení nalézací. ⁷⁸ S již zmíněným přesunutím veškeré hmoty vztahující se k nespornému a jinému zvláštnímu řízení by mělo dojít k zpřehlednění OSŘ, a tento předpis zůstane i nadále coby podpůrný v těch záležitostech neupravených zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a proto nemusí zde býti obav, že některé otázky týkající se soudních řízení nebudou upraveny. ⁷⁹

Tři významné novelizační změny uvádí důvodová zpráva ve vztahu k řízení nalézacímu. Prvně došlo ke změně věcné příslušnosti soudů, jelikož členění soukromého práva na právo občanské a obchodní, tj. jeho dvojítoť byla zrušena. Dosavadní určení věcné příslušnosti se pro oba typy norem velmi lišilo, a proto úprava věcné příslušnosti soudu byla na místě. Druhou věcnou změnou má být umožnit nápomoc při rozhodování i v průběhu občanského soudního řízení. A v neposlední řadě jde o úpravu navazující na nově zavedený institut občanského zákoníku a to na ochranu držby. ⁸⁰

Pár příkladů též k věcným změnám vztahujících se k vykonávacímu řízení. Nově bylo navrženo začlenit pod vykonávací řízení dávky ze zaopatřovací smlouvy v rámci výkonu rozhodnutí srážkami z jiných příjmů. Pohledávky jsou nově zařazeny pod pojem „věc“ dle změny v hmotněprávní úpravě, s čímž se mění i prodej movitých věcí. Rozhodnutí o prodeji movitých věcí již nebude z výkonu rozhodnutí vyloučeno, byl zohledněn nárok poškozeného z úmyslného trestného činu na uspokojení z věcí, které škůdce nabyt z majetkového prospěchu, a to i tehdy, pokud nepodléhají výkonu rozhodnutí (§ 2954 občanském zákoníku). V rámci výkonu rozhodnutí prodejem nemovitých věcí a závodu bude postihován pacht a práva stavby. Po úpravě je zařazen do výkonu i prodej rodinného závodu, v souladu s dikcí nového občanského zákoníku v § 700 a násl.

Terminologické změny sebou přinesly zásadní proměnu dříve užívaného slovního spojení např. u výrazu způsobilost mít práva a povinnosti se nově

⁷⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 293/2013 Sb., novela zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řádu

⁷⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 293/2013 Sb., novela zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řádu

⁸⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 293/2013 Sb., novela zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řádu

užívá právní osobnost, způsobilost k právním úkonům nahradila svéprávnost, pojem obchodní věci se proměnil na věci týkající se vztahů mezi podnikateli vyplývajícími z podnikatelské činnosti, místo podnikání je nahrazeno pojmem sídlo a podnik je nahrazen obchodním závodem.⁸¹

Se změnou vnitřního uspořádání zákona, tj. po vyčleněním řízení nesporného a jiných zvláštních věcí, bylo nutné upravit a zrušit ta ustanovení, která se jich týkala. Mimo jiné šlo o to vymezit jednotně místní příslušnost pouze vůči řízení spornému. Upraveny byly i možnosti zahájení řízení, které je pro sporné řízení možné jen na návrh, který bývá označován jako žaloba. V zákoně byla ponechána pouze tzv. první definice účastníků řízení, kdy jsou účastníci označováni jako žalobce a žalovaný. Zbývající definice tzv. druhá a třetí související s řízením nesporným a jiným zvláštním se přesunuly s touto materií do nového zákona. Spolu s ní přešel i princip charakterizující odlišnost obou typů řízení, jímž je zásada vyšetřovací, od které byl OSŘ oprostěn. Tamtéž se přeložily ustanovení s věcnou podstatou rodinně právního charakteru, avšak v podobě oprostěné od řízení ve věcech manželského majetkového práva a výživného mezi zletilými osobami, jež zůstávají upraveny v občanském soudním řádu.⁸² Jak lze z literatury dovodit, otázky osobního stavu, zejména pak řízení o rozvodu a neplatnosti manželství, jejich začlenění závisí od hmotněprávní úpravy a pohledu na věc, mohou být tedy přiřazeny k řízením nesporným i sporným. Stanovisko, zda zúčastnění souhlasí a nemají sporu, či polemizují, se v praxi nepoužívá. Pro srovnání, autor ve své úvaze pokračuje, když porovnává zahraniční úpravy a konstatuje, že ve většině procesních úprav se zrušení manželství projednává v řízení sporném.⁸³

Rozdílnosti, s nimiž souvisí členění civilního nalézacího řízení na sporné a nesporné je uvedeno v rámci této kapitoly v jejím úvodu a průběžně je problematika osvětlována v celé práci.

⁸¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸² Důvodová zpráva k zákonu č. 293/2013 Sb., novela zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁸³ ZOULÍK, František. Soudy a soudnictví. C. H. Beck, Praha 1995. str. 158, srov. se zákonem č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

I. b) Vliv práva Evropské unie

Původní idea suverenity určitého mezinárodně uznávaného celku představovala princip zákazu „integrace cizího státu a cizího práva do vnitřních záležitostí státu a s nepřipustností přímého vstupu nadnárodní normotvorby do právního řádu země“. ⁸⁴

Léty uznávané pravidlo se proměnilo v čase, v poválečném období na počátku roku 1951, kdy vznikalo první ekonomicko-hospodářské společenství Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO). Druhým významným krokem se stalo založení Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom) spolu s Evropským hospodářským společenstvím (EHS) vzniklých ze smluv uzavřených v Římě v roce 1957. ⁸⁵

Po sjednocení do té doby samostatně existujících tří společenství EHS, ESUO a Eratom na základě Slučovací smlouvy označované též Smlouva o Evropských společenstvích nebo Smlouva o jednotných orgánech, která však oficiálně nesla název Smlouva o zřízení společné Rady a společné Komise Evropských společenství se začal používat název Evropské společenství. Zmíněná smlouva vstoupila v platnost 1. července 1967, podepsána však byla již 8. dubna 1965, dostatečný časoprostor sloužil k postupnému sloučení dříve pro každé společenství užívaných orgánů do jednoho a k sestavení společného rozpočtu takto nově vzniklého společenství. ⁸⁶

Šest zakladatelských zemí 27. září 1968 v Bruselu s platností ke dni 1. února 1973 přijalo Úmluvu o pravomoci soudů a výkonu soudních rozhodnutí v občanskoprávních a obchodních věcech (označovanou též jako Bruselská úmluva I). ⁸⁷ Při rozšiřování Evropské unie o další

⁸⁴ KLOKOČKA, Vladimír. Ústavní systémy evropských států. 2. aktual. a doplněné vydání. Vydalo Linde Praha, a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství, s. 242

⁸⁵ tamtéž

⁸⁶ Wikipedie: http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%A9_spole%C4%8Denstv%C3%AD. Internetové stránky.

⁸⁷ <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=26728>. ROZHODNUTÍ RADY o uzavření Úmluvy o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech jménem Společenství. Bruselská úmluva 1968 a Luganská úmluva. Internetové stránky.

signatáře, musel být text k Bruselské úmluvě vždy odpovídajícím způsobem revidován.⁸⁸ Přistupující země měly praktický zájem vymáhat v různých zemích právo obdobně, což s sebou neslo do té doby celou řadu problémů pro občany žijící v různých státech evropského společenství. Pomocí kooperace při odstraňování překážek typu domoci se svého práva na území jiného z členských států, znamenala původně závazek všech zemí vést vzájemná jednání s cílem zjednodušit formality pro oboustranné uznání a reciproční výkon soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů.⁸⁹ Toto ujednání bylo původně vtěleno v čl. 220 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství, dnes se jedná o čl. 293 Smlouvy o založení Evropského společenství.⁹⁰

Efektivnost, rychlost a vzájemné uznávání a výkon soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů, umožněné členským státům Evropské unie, chtěly využívat i země mimo evropské uskupení, což nebylo možné, neboť výhody se pojily pouze se členstvím. Právě proto se začala připravovat nová, souběžně existující úmluva podepsaná v září 1988 v Luganu, odtud tedy Luganská úmluva, s obdobným obsahem jako Bruselská. Podepsali ji členové Evropských společenství a Evropského sdružení volného obchodu, avšak byla otevřena podpisu i nečlenským státům, proto ji mohlo podepsat i kupříkladu Polsko.⁹¹ Bruselská i Luganská úmluva mají charakter mezinárodních smluv, jsou pramenem mezinárodního práva veřejného, nikoliv aktů vydaných orgány Evropských společenství. Jejich aplikace i přesto, že mají přednost před národním právem v otázkách týkajících se pravomoci soudů, příp. uznání a výkonu

⁸⁸ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví: vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 645

⁸⁹ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví: vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 645

⁹⁰ http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf. Internetové stránky. Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství. Internetové stránky.

⁹¹ http://www.psp.cz/sqw/text/orig2_sqw?idd=26728. ROZHODNUTÍ RADY o uzavření Úmluvy o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech jménem Společenství. Bruselská úmluva 1968 a Luganská úmluva. Internetové stránky.

rozhodnutí, přinášela problémy spočívající v dualitě obou úmluv a jejich aplikaci ve vztahu k národnímu právu.⁹²

Jednotný evropský akt z let 1986 až 1987 prohluboval hlavní zásady a cíle ještě stávajícího Evropského společenství založeného na volném pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu.⁹³

Zásadních proměn západoevropská unie doznala Maastrichtskou smlouvou ze dne 7. února 1992, zvanou Smlouva o Evropské unii s účinností od 1. listopadu 1993, byly zavedeny nové oblasti spolupráce členských zemí. Původní „systém Společenství“ se rozšířil o mezivládní spolupráci, nově se koncipovala politická i hospodářská struktura umocněná v tzv. třech pilířích s návrhem na přejmenování seskupení na Evropskou unii.⁹⁴ Dosavadní Evropská společenství představují tzv. první pilíř, vyjadřuje ji primární a sekundární právo Evropské unie, ovlivňuje oblast ekonomickou, sociální a ekologické záležitostí.⁹⁵ Druhým pilířem se označuje nově zavedená společná zahraniční a bezpečnostní politika a třetím pilířem je spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí, později až v době Amsterdamské smlouvy pojmenovaná již jen jako policejní a soudní spolupráce v trestních občanskoprávních věcech.⁹⁶

„Po vstupu Amsterdamské smlouvy v platnost dne 1. května 1999 se záležitosti, na něž se vztahuje Bruselská úmluva z roku 1968, staly podle čl. 61 písm. c) a článku 65 Smlouvy o ES předmětem politiky Společenství.“ V důsledku toho byla Bruselská úmluva z roku 1968 zapracována do nařízení, a to do nařízení (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Při této příležitosti došlo k modernizaci Bruselské úmluvy a k

⁹² STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví: vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 646

⁹³ [https://cs.wikipedia.org/wiki/Spole%C4%8Dn%C3%BD_trh_\(Evropsk%C3%A1_unie\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Spole%C4%8Dn%C3%BD_trh_(Evropsk%C3%A1_unie)). Jednotný akt Evropských společenství. Internetové stránky.

⁹⁴ <http://www.epravo.cz/top/clanky/evropska-unie-po-lisabonske-smlouvejaky-krok-a-kam1-61749.html>. Evropská unie po Lisabonské smlouvě. Internetové stránky.

⁹⁵ KLOKOČKA, Vladimír. Ústavní systémy evropských států. 2. aktual. a doplněné vydání. Vydalo Linde Praha, a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství, s. 242

⁹⁶ https://cs.wikipedia.org/wiki/Amsterodamsk%C3%A1_smlouva. Internetové stránky. Amsterdamská smlouva.

navržení rychlejšího a účinnějšího systému uznávání a výkonu rozhodnutí.

97

Česká vláda zastoupená premiérem i další významné osobnosti politického i společenského dění si uvědomovali prospěšnost a nezvratný proces evropské integrace zajišťující svým občanům členských států mír, politickou a hospodářskou stabilitu, sociální prvky spravedlnosti a korektnost mezinárodních vztahů. Prvky ochrany jednotlivce uplatňované v rámci Evropského hospodářského prostoru byly natolik reálné, že Česká republika podala dne 17. ledna 1996 žádost s memorandem deklarujícím vědomí o prospěšnosti začlenění do evropské komunity, a to i přes skutečnost vzdání se určité části suverenity ve prospěch celku.⁹⁸ Přístupová jednání o vstup do Evropského společenství začala roku 1998 s Českou republikou a dalšími zeměmi formou pohovorů ministrů zahraničí, a skončila úspěšně 1. května 2004 rozhodnutím Rady Evropy o přijetí všech uchazečů (České republiky, Estonska, Kypru, Litvy, Lotyšska, Malty, Maďarska, Polska, Rumunska, Slovenska a Slovinska).⁹⁹

Se vstupem České republiky do EU se rozšířily prameny civilněprocesního práva i o předpisy evropského práva. Proto je již nelze považovat za právní normativní akty „zvláštní sféry“, ovlivňují realizaci vnitrostátního práva, případně musí být aplikovány přímo s nimi, anebo místo nich.¹⁰⁰

Budeme-li se zabývat členěním evropského práva, nejprve musíme rozlišit tzv. právo komunitární od práva označovaného jako tzv. unijní. První typ je spjat s normami evropských společenství, které jsou „prioritně zaměřeny na vznik a fungování společného trhu“, tvoří první pilíř EU. Druhý a třetí pilíř se pojí s právem Evropské unie a vychází ze Smlouvy o

⁹⁷ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví: vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 646

⁹⁸ https://cs.wikipedia.org/wiki/Vstup_České_republiky_do_Evropské_unie. Internetové stránky. Vstup ČR do EU

⁹⁹ https://cs.wikipedia.org/wiki/Vstup_České_republiky_do_Evropské_unie. Internetové stránky. Vstup ČR do EU

¹⁰⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 46

EU. V obou typech práva nalézáme právo primární a sekundární.¹⁰¹ K jejich rozdílu musíme poznamenat, že o primárním právu hovoříme ve spojitosti s právem obsaženým v mezinárodních smlouvách, zejména smlouvě o založení Evropských společenství a Evropské unie, se změnami a doplňky, a ve smlouvách přístupových. Sekundární právo vytvářejí jednotlivé orgány Evropských společenství a Evropské unie jako své vnitřní předpisy, ve formě nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanovisek. Vzájemný vztah obou práv by se dal přirovnat k vztahu vnitrostátních norem ústavní povahy, zákonů a jiných právních předpisů.¹⁰²

Lze říci, že v rámci evropského civilního práva jsou řešeny tři okruhy právních norem, rozlišujeme tedy *nařízení, směrnice a doporučení a stanoviska*.

Pro svou vysokou efektivnost vyplývající z bezprostřední aplikovatelnosti¹⁰³ a přímého účinku¹⁰⁴ jsou nejčastěji používanými nařízení. „Bezprostřední aplikovatelnost znamená, že nařízení je aplikovatelné přímo, bez jakékoliv speciální transformační procedury, na vnitrostátní právní vztahy. V ČR jsou bezprostředně aplikovatelné i mezinárodní smlouvy podle čl. 10 Ústavy, tj. vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je ČR vázána“.¹⁰⁵

Jak výkladově, tak z ustálené a obecně závazné judikatury Evropského soudního dvora ohledně nařízení EU, se zdůrazňuje jeho aplikační priorita před národními zákony. Nařízení upravující otázky civilního procesu mají charakter speciální vůči obecnému. Svým obsahem povětšinou nahradily úmluvy, které nebyly obecně přijaty.¹⁰⁶ Tvrzené můžeme vyvodit z předchozího textu, kdy jsem se pokusila příkladem Bruselské i Luganské

¹⁰¹ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 46. 624s

¹⁰² WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 47. 624s

¹⁰³ ZHRADNÍKOVÁ, R. a kol.: Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 35, 565 s

¹⁰⁴ FOREJTOVÁ, M., TRONEČKOVÁ, M.: Evropské právo v praxi. Plzeň: Aleš Čenek, 20011, s. 34

¹⁰⁵ ZHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 35, 565 s.

¹⁰⁶ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. s. 46 a násl. z 624s

úmluvy ukázat existující proměnu úmluvy na nařízení.

Abychom získali představu, ke kterým otázkám se nařízení vztahují, je na místě uvést jejich platný výčet, tak jak je uvádí literatura:

1. nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí o v občanských a obchodních věcech (tzv. Bruselská úmluva I, též označována jako Brusel I) ¹⁰⁷,
2. nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, které zrušuje nařízení Rady (ES) č. 44/2001 (Brusel I) se použije od 10. ledna 2015, vyjma článků 75 a 76, které jsou použitelné již od 10. ledna 2014 ¹⁰⁸,
3. nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 ¹⁰⁹, o pravomoci soudů a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských (tzv. Bruselská úmluva II) ¹¹⁰,
4. nařízení Rady (ES) č. 1393/2007 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech a zrušení nařízení Rady (ES) č. 1348/2000, ¹¹¹ o doručování písemností ve věcech občanských a obchodních, ¹¹²
5. nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení ¹¹³,
6. nařízení Rady (ES) č. 1206/2001, o spolupráci soudů členských států při provádění důkazů ve věcech občanských a obchodních,
7. nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ¹¹⁴,

¹⁰⁷ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 46

¹⁰⁸ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 46 z 624s.

¹⁰⁹ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 47

¹¹⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 47

¹¹¹ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 47

¹¹² WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. 7. aktualizované a doplněné vydání. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 46 z 624s.

¹¹³ [https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=utf-](https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=utf-8#q=na%c5%99%c3%adzen%c3%ad%20%c4%8d.%201346%2f2000)

[8#q=na%c5%99%c3%adzen%c3%ad%20%c4%8d.%201346%2f2000](https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=utf-8#q=na%c5%99%c3%adzen%c3%ad%20%c4%8d.%201346%2f2000). Internetové stránky. Úpadkové řízení.

- kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky,
8. nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006, kterým se zavádí evropský platební rozkaz,
 9. nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 o evropském řízení o drobných nárocích.¹¹⁵

Směrnice řadíme k sekundárnímu typu práva, nezavazuje orgány členského státu přímo, ukládá však povinnost implementovat její obsah do právního řádu své země. Z judikatury, konkrétně z případu Van Gend en Loos¹¹⁶, vyplývá přímý účinek komunitárního práva, tedy směrnice¹¹⁷ pro občany členského státu tam, kde stát směrnicí řádně neimplementuje a lhůta pro implementaci marně uplyne za splnění obecných podmínek pro přímý účinek.¹¹⁸

Včlenění směrnice můžeme zmínit kupříkladu ve vztahu ke směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. 5. 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech, která se promítla do našeho právního řádu zákonem č. 202/2012 Sb. o mediaci. Směrnice Rady 2003/8/ES ze dne 27. 1. 2003 o zpřístupnění spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společenských pravidel pro právní pomoc v těchto věcech. Implementace do našeho právního řádu se provedla zákonem č. 629/2004 Sb., o zajištění právní pomoci v přeshraničních sporech v rámci Evropské unie.¹¹⁹

K harmonizaci vnitrostátního normativního systému s evropským právem, a to jak po stránce legislativní, tak aplikační přispívají formálně

¹¹⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 47

¹¹⁵ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 46 z 624s.

¹¹⁶ rovněž Costa v. ENEL, i Van Duyn

¹¹⁷ OUTLÁ, Veronika. HAMERNÍK, Pavel. BAMBAS, Jan. Judikatura Evropského soudního dvora. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 36 a násl., z 341. srov. přímý vertikální účinek a skutečnost, kdy není naopak povolen, pak jedná se o obrácený vertikální účinek, tj. když by se směrnice dovolával stát vůči jednotlivci

¹¹⁸ OUTLÁ, Veronika. HAMERNÍK, Pavel. BAMBAS, Jan. Judikatura Evropského soudního dvora. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 36 a násl., z 341.

¹¹⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 497, 565 s

nezávazné, ale významné akty zvané doporučení a stanoviska.¹²⁰ Oproti našemu právnímu řádu, za pramen evropského práva rozhodnutí v konkrétních věcech považovat lze. Podmínkou je stanovení obecných pravidel, pak jsou závazná nejen vůči účastníkům řízení, ale vůči všem, neboť naplňují svou charakteristikou precedent.¹²¹

I. c) Zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon č. 292/2013 Sb.

Jak napovídá již sám název zákona, bude se jednat o úpravu vícero typů soudních řízení. Realita tomu odpovídá, když se norma vztahuje jak na taxativně vyjmenovaná nesporná řízení, tak i na některé jiné věci, což je zohledněno v názvu zákona, tedy zákon o „zvláštních řízeních soudních“ (dále jen ZŘS).¹²² Budeme-li zkoumat důvody vedoucí k takovému řešení, odpovědí nám jsou požadavky nadnárodní, jde např. o „Řízení o plnění povinností z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva“, (viz § 342 zákona) nebo které se odráží v § 342an.¹²³

Zůstávalo otázkou, zda existují opodstatněné důvody k rozdělení dříve jednotně upraveného řízení, což se pokusím probrat v hlavních rysech podrobněji. Vycházím jednak z právní teorie a jednak z rozdílností, tj. odchylek od původní obecné úpravy. Ukázkou je úvaha nad typy účastníků řízení, znali jsme první, druhou či třetí definici účastenství, dále se rozdílnosti promítly i do otázek pravomoci, koncentrace řízení, dokazování, jednání, použití zvláštních druhů rozsudků, možnosti užití apelace (úplná či neúplná), apod.¹²⁴

Právní teorie přistupuje k řízení spornému a nespornému jako dvěma rozličným typům řízení, která mají svá charakteristická specifika. Vyjadřovány jsou ve formě právních principů, jako je princip dispoziční či princip oficiality, princip projednací a princip vyšetřovací, princip volného

¹²⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 35, 565 s.

¹²¹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 35, 565 s. a

¹²² WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 46 z 357s.

¹²³ Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

¹²⁴ srov. zákon č. 99/1963, občanský soudní řád a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

hodnocení důkazů a princip legální důkazní (průvodní) teorie, princip jednotnosti řízení (arbitrárního pořádku) a princip koncentrační (legálního pořádku), zvaný též eventuální, a konečně princip materiální pravdy a formální pravdy, správnosti a spravedlnosti soudního rozhodování.¹²⁵ Zákodárce proto přistoupil na úpravu systematickosti a zpřehlednění původního OSŘ tak, že z něj vyčlenil hmotněprávní obsah týkající se nesporného a jiného zvláštního řízení, čímž dal vzniknout zákonu o zvláštních řízeních soudních.

Považuji za vhodné zde nastínit pár základních charakteristik zákona o ZŘS. Struktura zákona je klasická, části jsou dvě, první obecná a druhá zvláštní, následují hlavy, díly a oddíly. Obecná část tvořená 30 paragrafy a upravující skutečnosti, které jsou společné pro všechny typy nesporných řízení, s důrazem na odlišnosti oproti řízení spornému, vychází ze systematiky OSŘ.¹²⁶ Literatura však připouští i výjimky z obecných ustanovení, které se ve zvláštní části vyskytují.¹²⁷ Ve vztahu ke zvláštní části je nutné si uvědomit dikci § 2 zákona ZŘS obsahujícího striktně daný výčet kauz zákonem upravených. Paragraf 2 je nutné aplikovat v souladu s § 1 odst. 1 zákona ZŘS, kde je stanoveno, že podle tohoto zákona projednávají a rozhodují soudy právní věci stanovené v tomto zákoně. Z této podmínky vyplývá, že na jiné, než taxativně vymezené případy v § 2 zákona ZŘS se tento nevztahuje.¹²⁸ Pod písm. a) až u) § 2 jsou řízení, která se soustředí do 5 hlav. Hlava I. soustřeďuje řízení o podpůrných opatřeních a řízení ve věcech svéprávnosti, řízení o přivolení k zásahu do integrity a řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu, tj. statusové i nikoli statusové otázky postavení a ochrany fyzických osob, nazvaná je „Řízení o některých otázkách týkajících se fyzických osob. Hlava II. označená názvem „Řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob a ve věci svěřeneckého fondu“ zkoncentrovala záležitosti statusové i nikoli

¹²⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

¹²⁶ Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

¹²⁷ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 46 z 357s.

¹²⁸ Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

statusové týkající se postavení a ochrany právnických osob a jejich orgánů. Hlava III. pojmenovaná „Řízení o pozůstalosti“ upravuje materii dříve označenou dědické řízení. Hlava IV. nadepsaná „Jiná řízení“ soustřeďuje velmi různorodé (literatura uvádí nesourodé) věci. Pro ukázkou zde řadíme řízení o úschovách, řízení o umožnění listin, řízení ve věcech kapitálového trhu, stejně tak i řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže, řízení o plnění povinností z předběžného opatření soudu pro lidská práva, řízení ve věcech voleb do rady zaměstnanců, voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany, zdraví a voleb členů zvláštního vyjednávacího výboru evropské družstevní společnosti, řízení o soudním prodeji zástavy či řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry. Hlava V. označená „Řízení ve věcech rodinněprávních“ řeší zbývající taxativně vymezená řízení, opět se jedná o věci statusové i nikoliv statusové, avšak jen osobní a rodinněprávního charakteru. Pro úplnost dodávám, že ač je rozhodování o společném jmění manželů, či bydlení, příp. vyživovací povinnosti mezi zletilými je charakteru rodinněprávního, avšak majetkové povahy, je svou povahou sporné, bude se postupovat podle OSŘ.¹²⁹

Za současného právního stavu máme zákon OSŘ oproštěný od řízení nesporných a dále existuje nový zákon o zvláštních řízeních soudních. V této souvislosti se nabízí otázka jejich vzájemného vztahu. Řeší ji jednak § 1 odst. 2 zákona ZŘS, a dále je upravena v § 1 odst. 3 zákona ZŘS.¹³⁰ K první části věty literatura hovoří o vztahu subsidiarity, což znamená, že OSŘ bude užit tam, kde speciální úprava chybí.¹³¹ Druhá část dává OSŘ daleko hlubší význam, neboť dle textu zákona nevyplývá-li z povahy jednotlivých ustanovení něco jiného, použijí se ustanovení tohoto zákona vedle občanského soudního řádu.¹³²

¹²⁹ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. s. 46 z 357s. srov. se zákonem č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

¹³⁰ Zákon č. 293/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹³¹ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. s. 359, z s.

¹³² Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

V této souvislosti lze uvažovat o ust. OSŘ, které platí i bez dalšího pro řízení podle zvláštního zákona (§ 1 – 6), ust. o vyloučení soudců a jiných osob (§ 14 - 17), ust. o způsobilost účastníků a jejich zastupování (§ 18 – 35a), ust. o úkonech soudu a účastníků (§ 36 – 58), a téměř celá část druhá OSŘ vyjma hlavy prvé pojednávající o předběžných opatřeních. Relaci obou norem ponejvíce odráží část třetí upravující řízení v prvním stupni, kde se na průběh řízení OSŘ použije jen omezeně. Čtvrtá část OSŘ nazvaná opravné prostředky se aplikuje téměř celá, rozdílnost následuje v míře, jakou lze v odvolacím řízení užít apelaci. Pro nesporná a jiná zvláštní řízení platí systém úplné apelace, zatímco sporná řízení se pojí s neúplnou apelací.¹³³

Myslím si, že je potřeba dodat, že forma právní úpravy zákona o ZŘS obsahující široké uplatnění subsidiarity nemusí působit přehledným a srozumitelným dojmem, obzvláště při výkladové a aplikační praxi. Samotný zákon připouští dvojí subsidiaritu, která vyplývá z dikce § 1 zákona o ZŘS, avšak díl 4 v hlavě prvé zvláštní části obsahuje svou vlastní obecnou část, což působí subsidiaritu trojí.¹³⁴

Za možný nedostatek lze považovat také nevyváženost právní úpravy a to jak po obsahové stránce, tak po rozsahové. Tématika upravující řízení o pozůstalosti v porovnání se všemi rodiněprávními ustanoveními, je obsahově nejrozsáhlejší. Jak jsem již popsala v části nazvané občanské soudní řízení, záleží vždy na hmotně právní úpravě a pohledu na věc, kde budou zařazeny statusové věci, zvláště týkají-li se určování otcovství a rozvodu manželství, původně sporného charakteru, dnes zařazeného do zákona o ZŘS.¹³⁵

¹³³ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. s. 359, z s.

¹³⁴ tamtéž

¹³⁵ ZOULÍK, František. Soudy a soudnictví. C. H. Beck, Praha 1995. str. 158, srov. se zákonem č. 293/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, a též srov. WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. s. 359, z s

II. Soudní ochrana s prvky moderního civilního procesu

Obsáhnout veškeré moderní prvky vtělené do norem s úmyslem zefektivnění dnešního civilního procesu nelze, budou nadále předmětem diskusí a následně včleňovány do nově vytvářených norem či kodexů, a proto se v této části poohlédneme po těch existujících, doufejme příznivě v právním systému již působících.

Jsem přesvědčena, že je zde nutné zdůraznit instituty koncentrace řízení, nově pojatá manundukční (poučovací) povinnost, zavedení mediace, hromadné žaloby, omezení opravných prostředků dozorového charakteru a elektronizaci justice.¹³⁶ Ve výčtu zmíněného bychom mohli pokračovat, věnujme však pár slov ke každému z vyjmenovaných.

Koncentrace řízení. Velmi výrazně se v průběhu času proměnila např. koncentrace řízení, avšak nejen jako samotný právní institut, i její aplikace v konkrétních případech.

Ponejprve budu charakterizovat obnovení tohoto titulu, který byl zaveden do OSŘ pomocí novel a to zákonem č. 30/2000 Sb., a k jeho prohloubení došlo zákonem č. 7/2009 Sb. Účelem bylo zapojit aktivně účastníky do řízení, tak aby již v době přípravy k jednání činili svá skutková tvrzení a své důkazní návrhy včas. Dosud neexistoval institut, který by zabránil průtahům, liknavosti, či úmyslnému konání účastníků, a proto koncentrace řízení měla plnit úlohu urychlit a zefektivnit civilní sporné řízení.¹³⁷ Původně bylo OSŘ ovládáno zásadou arbitrážního pořádku (v I. i II. stupni), účastníkům bylo dovoleno kdykoliv v průběhu řízení uvádět skutečnosti, tvrzení i důkazy, soud k nim musel vždy přihlídnout. Tento postup naplňoval požadavek na co možná nejúplnější zjištění objektivní pravdy, byl však spojován s neúměrnou délkou řízení.

¹³⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany, JURISPRUDENCE, časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy, ročník XXIII, 2/2014, s. 9

¹³⁷ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 336, z 619

¹³⁸ Vraťme se ještě k tzv. velké novele OSŘ (zákon č. 30/2000 Sb.), která zavedla pro sporná řízení prvky koncentrace, což znamenalo, že právně relevantní skutečnosti musely být uváděny před soudy I. stupně. Odvolací soudy k později navrženým důvodům nepřihlížely až na výjimky (tzv. systém neúplné apelace). Mělo dojít k posílení odpovědnosti za výsledek ve sporu ze strany účastníků, což se nenaplnilo. Proto byla navržena další novela zákon č. 7/2009 Sb. zpřísnující koncentrační prvky i povinnosti účastníků na průběhu řízení. Jde zejména o navození skutkového „stopstavu“ k jistému zákonem určeném okamžiku, tedy zákonná koncentrace.¹³⁹ Její aplikace vyvolává celou řadu problémů¹⁴⁰, ne vždy na základě takto koncipované konstrukce došlo k vyjasnění skutkových okolností a prokázání skutkových tvrzení, § 118 b) odst. 1 OSŘ nedokázal reagovat na všechny případy. Ústupek ze striktně formulované koncentrace se projevil v novele zákona č. 404/2012 Sb., do níž se promítla dosavadní judikatura a potřeba zajistit spravedlivou ochranu soukromých práv a oprávněných zájmů. Děje se tak pomocí poučovací povinnosti § 118 a odst. 1 OSŘ.¹⁴¹

Původní charakter koncentrace se odrážel ve dvojí podobě, a to koncentrace zákonné i soudcovské. Koncepce soudcovské koncentrace (dnes již zrušené § 118c) dávala možnost soudci, aby na žádost účastníka příp. z důležitých důvodů stanovil lhůtu, v níž musí účastník označit veškerá svá tvrzení a důkazní návrhy, přičemž k později uplatněným návrhům nebude přihlíženo.¹⁴² V přípravném řízení je dáno, že lhůta

¹³⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany, JURISPRUDENCE, časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy, ročník XXIII, 2/2014, s. 9 - 11

¹³⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany, JURISPRUDENCE, časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy, ročník XXIII, 2/2014, s. 9 – 11.

¹⁴⁰ BUREŠ, Jaroslav. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 1. 7. 2009. Buletin advokacie 12/2009. s. 27 a srov. s SVOBODA, Karel. Nový režim koncentrace v civilním sporu – z bláta do louže. Buletin advokacie 3/2009. s. 22.

¹⁴¹ tamtéž

¹⁴² JIRSA, Jaromír. Novinky v civilním řízení soudním (kritická studie). Vydání 1. Vydal: LexisNexis Print, s.r.o., 2005. s. 63 a násl.

k doplnění může činit nanejvýše 30 dní.¹⁴³

Začlenění koncentrace řízení za účelem zlepšení fungování justice vychází z doporučení Rady Evropy č. R (84) 5. Jím je pouze stanoveno, že účastníci sporu předkládají důkazy i námitky v co nejkratším období a pouze před soudem I. stupně. Striktní vymezení koncentrace přinesla česká právní úprava, rovněž i možnost zapojit soudce a jeho volné uvážení ve vztahu ke koncentraci není vyloučeno. Nejpozdějším obdobím zkoncentrovat by se mohl stát okamžik vydání rozhodnutí v I. stupni. Obdobný institut koncentrace nacházíme v právní úpravě Francie i Německa.¹⁴⁴

Poučovací (manundukční) povinnost. Vedle koncentrace či spíše s ní spojená je i poučovací povinnost. Dá se připodobnit k jakési komunikaci mezi soudem a účastníkem, má jinou podobu, již nikoliv ochrannou jak tomu bylo od roku 1950. Jedná se o obecnou poučovací povinnost, ke každé procesní situaci je zvláštní poučení¹⁴⁵, nedochází k rozlišování materiálního či formálního vedení řízení. K poučovací povinnosti dle § 118 a OSŘ jen drobnost, v podstatě se jedná spíše o dotazovací a vysvětlovací povinnost než o klasickou poučovací povinnost. Jde o širší činnost soudu při zjišťování skutkového stavu, myslí s tím obstarávání důkazů.¹⁴⁶ Prioritním uplatňováním zásady projednací a zásady kontradiktornosti se předpokládalo snížení významu a míry poučovací povinnosti. Realita zrcadlí naprosto jiné skutečnosti, což souvisí kupříkladu s ust. § 118 a) OSŘ.¹⁴⁷ Nově koncipovaná poučovací povinnost musí být činěna řádně a s důrazem na předvídatelnost soudních

¹⁴³ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 336, z 619.

¹⁴⁴ ZHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany, JURISPRUDENCE, časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy, ročník XXIII, 2/2014, s. 11.

¹⁴⁵ Srov. vyloučení soudce - námitka podjatosti, rozsudek pro zmeškání – poučení o následcích nedostavení se k 1. Jednání.

¹⁴⁶ ZHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany, JURISPRUDENCE, časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy, ročník XXIII, 2/2014, s. 11.

¹⁴⁷ HROMADA, M. Poučovací povinnost v civilním procesu. I. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3.

rozhodnutí.¹⁴⁸

Elektronizace justice. Elektronizace justice a automatické zpracování dat, jsou vstupy pro urychlení a zefektivnění rozhodovací činnosti soudu, po které se tolik volá. Tento prvek moderního civilního procesu se řadí k těm novějším, první části systému elektronického a internetového soudnictví se pojí s datem 1. října 2007, kdy byl zaveden elektronický platební rozkaz, možnost doručovat do datových schránek¹⁴⁹, systém InfoSoud, což jsou informace týkající se průběhu soudních řízení a úkony v nich prováděné, InfoJednání, v nich jsou zaznamenány informace o probíhajícím jednání, či nebo elektronická podatelna.¹⁵⁰ Velmi pozvolna dochází k zavádění elektronického spisu, ale též záznamů pořízených na technických zařízeních, které mají nahradit protokolování. Inspiraci v této oblasti čerpáme především ze zahraniční právní úpravy Rakouska a Německa. Na Slovensku se po rekodifikaci OSŘ počítá s přednostním doručováním do datových schránek.¹⁵¹

Omezení opravných prostředků dozorového charakteru. Zákon č. 519/1991 Sb. novelizoval OSŘ mimo jiné v oblasti opravných prostředků, když s účinností ode dne 1. 1. 1992 bylo možné užít nového institutu **dovolání**.¹⁵² Podmínka daná doporučením Rady Evropy č. R (95) 5 týkající se zavádění a zlepšování funkčních odvolacích systémů a řízení v civilních a obchodních věcech, byla adekvátně realizována. Nedostatek financí a velký nápad jsou důvody, proč se zákonodárce snaží ztížit přístup k vyšším, tj. odvolacím soudům.¹⁵³ Zavedením institutu dovolání došlo k odstranění negativního stavu, kdy odvolání nahradilo

¹⁴⁸ JIRSA, Jaromír. Novinky v civilním řízení soudním (kritická studie). Vydání 1. Vydal: LexisNexis Print, s.r.o., 2005. s. 44 a násl.

¹⁴⁹ Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů.

¹⁵⁰ ZHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany, JURISPRUDENCE, časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy, ročník XXIII, 2/2014, s. 11.

¹⁵¹ ZHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany, JURISPRUDENCE, časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy, ročník XXIII, 2/2014, s. 11.

¹⁵² WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S.593, z 619

¹⁵³ ZHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany, JURISPRUDENCE, časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy, ročník XXIII, 2/2014, s. 13.

původně užívaný institut stížnost pro porušení zákona. Vlastní podání stížnosti náleželo generálnímu prokurátoru, nebo ministru spravedlnosti, což znamenalo zásadní porušení dispoziční zásady.¹⁵⁴

Dovoláním coby mimořádným opravným prostředkem lze napadnout pravomocné rozhodnutí (ať se jedná o rozsudek či usnesení). Považuji za vhodné popsat a porovnat institut dovolání upravený zákonem č. 113/1895 Sb., o soudním řízení v občanských rozepřích – civilní řád soudní, obsahově znamenal možnost podat řádný opravný prostředek tam, kde se užívalo trojinstančnosti řízení. Historicky upravené dovolání nekorresponduje s dnešním typem dovolání, proto je nelze zaměňovat.¹⁵⁵

Dovolání se uplatňuje jen v taxativně stanovených případech, jelikož je opravným prostředkem mimořádným, a musí být vzat na zřetel poměr mezi právní jistotou nastolenou určitým rozhodnutím a stabilitou právních vztahů vzniklých z takového rozhodnutí.¹⁵⁶

Ke zmíněnému jen ještě poznamenám, že významnou roli při sjednocování judikatury plní Nejvyšší soud České republiky (dále jen „NS“), který prostřednictvím mimořádného opravného prostředku, jímž je dovolání, zaujímá v jim vydávaných rozhodnutích právní názory, jež sice nejsou normativně závaznými, avšak slouží jako prvek ke sjednocení postupů či názorů. Svou činnost doplňuje též přijímáním Stanovisek podle § 24 odst. 1 písm. a), jíž doplňuje rozdílnou rozhodovací činnost soudů, spolu se schválenými určitými rozhodnutími publikují ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.¹⁵⁷

Mediace. Den 1. 9. 2002 je spjat s platností zákona č. 202/2002 Sb., o mediaci. Jedná se o právně upravený postup, kdy jeden, příp. více mediátorů zprostředkují komunikaci mezi znesvářenými stranami konfliktu,

¹⁵⁴ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S.593, z 619

¹⁵⁵ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S.593, z 619. srov. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany, JURISPRUDENCE, časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy, ročník XXIII, 2/2014, s. 13.

¹⁵⁶ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S.593, z 619.

¹⁵⁷ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S.593, z 619.

cílem je dosažení smírného řešení sporu a uzavření mediační dohody. Obecný typ mediace doplňuje rodinná mediace, čímž je dán důraz na řešení konfliktů vyplývajících z rodinněprávních vztahů právě pomocí mediace. Pro osobu mediátora platí povinnost být zapsán v seznamu mediátorů. Podmínka zápisu neplatí pro poskytovatele alternativních řešení sporů způsobem zvaným konciliace.¹⁵⁸

Zákon předpokládá, že strany konfliktu dobrovolně přistoupí na vyřešení sporu formou mediace, dává i možnost oběma stranám kdykoliv mediaci ukončit, pokud jim tento způsob řešení přestane vyhovovat. Soudu je však dána alternativa § 100 OSŘ, kdy předseda senátu může, považuje-li mediaci za účelnou, účastníkům nařídí první setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin. Současně přeruší řízení nejdéle však na 3 měsíce, v nichž se předpokládá uzavření dohody. Pokud se tak nestane (neuzavřou mediační dohodu ani neuzavřou dohodu o mediaci), soud v řízení pokračuje, k postihu účastníků nedojde, jelikož mediaci neodmítli, pokus připustili. Odmítnutí mediace či nedostavení se na první schůzku s mediátorem, by mělo za následek nesplnění povinností uložené soudem, s čím bývá spojena i finanční sankce v oblasti nákladů řízení.¹⁵⁹

Hromadná žaloba. Někdy též označována jako kolektivní. Původně se zrodila v právním systému americkém, a proto je přijímána v kontinentálním prostředí s velkými výhradami. Jedná se o žalobu, jejíž právní účinky reprezentují skupinu osob, majících totožná práva vedoucí k vydání rozhodnutí s účinky *res iudicata* ve vztahu k ostatním členům skupiny.¹⁶⁰

Procesní úprava v této části zcela chybí, institut způsobuje pouze překážku „litispence v případě zadržovacího či odstraňovacího nároku

¹⁵⁸ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S.593, z 619

¹⁵⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany, JURISPRUDENCE, časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy, ročník XXIII, 2/2014, s. 14

¹⁶⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany, JURISPRUDENCE, časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy, ročník XXIII, 2/2014, s. 14

uplatněného jedním poškozeným ve vztahu k žalobě jiného poškozeného ve věcech týkajících se nekalosoutěžního jednání, v případě zdržení se protiprávního jednání ve věcech ochrany práv spotřebitelů, v případě náhrady škody nebo dorovnání výše protiplnění podle zákona o nabídkách nebo přezkoumání protiplnění při výkupu účastnických cenných papírů a dále ve věcech stanovených zvláštními právními předpisy.¹⁶¹

I. a) Rekodifikace občanského soudního řádu

V úvodu této kapitoly považuji za vhodné vrátit se ještě jednou k teoretickým definicím civilního procesu, abychom mohli následně lépe odůvodnit zamýšlenou rekodifikaci.

Významný český procesualista prof. J. Macur definuje civilní proces v užším smyslu, tedy jako nalézací řízení sporné. Současně si je vědom existence zásadních rozdílů ve svém pojetí civilního procesu v porovnání se soudním řízením nesporným, řízením vykonávacím a řízením konkursním a vyrovnacím (dnes jej nahradil zákon o insolvenční. ¹⁶² Danou tematiku pojímá též prof. Zoulík, když se v rámci nalézacího řízení zabývá rozlišením na sporné řízení řešící hmotně právní zájmy účastníků s reparační funkcí a prvky konstitutivního rozsouzení. Tvrdí, že oproti spornému u nesporného řízení se ani tak neřeší rozpor mezi hmotněprávními zájmy účastníků, důraz je kladen na preventivní stránku věci a předcházení budoucím možným sporům, vydaná rozhodnutí jsou deklaratorní povahy. ¹⁶³ „Výrazem této integrace mezi právem hmotným a procesním je nejen skutečnost, že procesní právo slouží ochraně práva hmotného, ale také skutečnost, že struktura a funkce procesního práva je hluboce ovlivňována povahou hmotného práva, jež je předmětem

¹⁶¹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany, JURISPRUDENCE, časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy, ročník XXIII, 2/2014, s. 16

¹⁶² STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví. Vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 148

¹⁶³ ZOULÍK, František. Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu. Praha: Academia, 1969

ochrany“.¹⁶⁴

Konkrétně Prof. Macur definuje civilní proces jako „postup soudu, stran a dalších zúčastněných subjektů při projednávání a rozhodování soukromoprávních sporů orgány výkonu soudnictví.“¹⁶⁵ Tato definice je dnes již méně užívanou.

Procesualisté dneška se stále častěji přiklánějí k obecněji formulovanému výkladu civilního procesu a to jako „postupu soudu, popřípadě jiných rozhodujících subjektů (rozhodců), účastníků řízení a dalších subjektů při poskytování ochrany porušeným či ohroženým subjektivním právům a zákonem chráněným zájmům vyplývajícím z občanskoprávních, rodinně právních, pracovně právních a obchodně právních vztahů, jakož i procesní povahy, které se mezi těmito subjekty při této činnosti vytvářejí“.¹⁶⁶

Pro názornost srovnáme výše uvedené s definicí, která považuje civilní proces za soubor právních vztahů vznikajících v důsledku postupu (procesních úkonů) soudu a dalších procesních subjektů při poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným vztahům, tak jak ji v užším pojetí procesu definoval prof. Zoulík.¹⁶⁷

Jak výše uvedeno, k pojmu civilní proces literatura uvádí vícero definicí a výkladů, záleží na jeho užším či širším pojetí.

Členění civilního procesu na řízení nalézací (sporné i nesporné) a vykonávací je nejzákladnějším a nejčastěji uváděným. Nemůžeme však pominout i další druhy civilního procesu, jimiž jsou řízení insolvenční, řízení zajišťovací a řízení rozhodčí (arbitrážní).¹⁶⁸ Nově také řízení podle zákona č. 293/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Než se začneme zabývat vlastním pojetím připravovaného zákona, stručně si nastíníme význam OSŘ a civilního procesu ve vztahu k jiným

¹⁶⁴ MACUR, Josef. Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného. Vydala Masarykova univerzita v Brně. 1993. citace s. 64. z 181.

¹⁶⁵ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P., Civilní proces a organizace soudnictví. Vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, citace s. 148,

¹⁶⁶ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P., Civilní proces a organizace soudnictví. Vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003, s. 146

¹⁶⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň, vydal: Aleš Čeněk, 2013, s. 37, 565 s.

¹⁶⁸ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 46 z 75s.

odvětvím práva.

Soud prostřednictvím civilního procesu chrání hmotným právem dané subjektivní práva a zákonem chráněné zájmy. Postup civilního řízení obsahuje výlučným a specifické prvky a odráží se jak v rovině nalézacího řízení, tak v rovině řízení vykonávacího.¹⁶⁹

Civilní proces má své místo vedle jiných soudních procesů, jimiž jsou trestní proces a soudní správní proces. Jejich propojenost souvisí s jednotnými pravidly práva každého na soudní ochranu a na spravedlivý proces. Vymezení těchto oprávnění nalezneme v čl. 6 Evropské úmluvy¹⁷⁰ a čl. 36 až 38, resp. i čl. 39 a 40 Listiny.¹⁷¹ Postavení soudců, resp. přísedících, pravidla jejich vyloučení pro podjatost, otázky kárné odpovědnosti soudců, jsou dalšími shodně upravenými oblastmi pro všechny typy procesů. Současně lze říci, že výstupy vzešlé z činností správního i trestního soudnictví, slouží jako podklady pro civilní výkon rozhodnutí nebo pro exekuci.

Za připomenutí stojí také zmínka o možných kompetenčních sporech, vznikajících na rozhraní civilního a správního soudnictví. Řeší je jednak OSŘ (§ 104 b, § 104c), a jednak soudní řád správní (§46). Problematika je obsáhlejší, a proto dle zák. č. 131/2002 Sb. (o rozhodování některých kompetenčních sporů) vznikají zvláštní senáty složené ze tří soudců NS a tří soudců NSS.

Subsidiarita OSŘ spojená s jinými než trestními věcmi, dává znát jeho širokého významu. Podpůrně využívá OSŘ např. Ústavní soud (zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, § 63 cit. zák.), i přesto, že se nejedná o zvláštní druh civilního řízení, jelikož se nezabývá otázkami upravenými v jeho § 2 zákona.¹⁷² Obecnost podpůrného vlivu OSŘ zaznamenáváme ve všech zvláštních řízeních soudních, tj. řízení podle zákona o ZŘS (§ 1cit. zákona), řízení podle zákona o rozhodčím řízení (§ 30 cit. zák.),

¹⁶⁹ WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014. S. 46 z 75s.

¹⁷⁰ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sbírky zákonů ČR

¹⁷¹ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních lidských práv a svobod

¹⁷² SCHELLEOVÁ, Ilona. Český civilní proces, Linde Praha, a. s. – právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, a.s., str. 98

exekučního řádu (§52, §55c, §60, §65, § 69, § 71 a § 73 cit. řádu), ale současně i soudního řádu správního (§64 SŘS), daňového řádu (§177 zák. 280/2009 Sb.), rozsah bývá rozličný pro každý typ řízení.

Souhrnně se k popsanému dá se říci, že OSŘ se tak stal postupně obecným podpůrným základem soudního i mimosoudního procesu ve věcech jiných než trestních.

Předchozími ustanoveními šlo o vyjádření oblastí, do kterých civilní proces vstupuje, o názornost jeho členění, a o zdůraznění stěžejního právního předpisu, jímž nepochybně je OSŘ a o skutečnost prolínání práva hmotného a procesního. Proměny OSŘ v časové posloupnosti jsou zachyceny v podkapitole Občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb. Cílem výše uvedeného bylo současně i nastínit vztah k ostatním procesním předpisům, i působení OSŘ, coby podpůrné normy.

S ohledem na nově vzniklou materii hmotného práva vtěleného do kodexu občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.) se jeví jako následný logický krok upravit také materii civilního procesu ¹⁷³, zvláště víme-li o jejich komplementárním působení, tedy, že se vzájemně doplňují. ¹⁷⁴ S platností nové hmotně právní úpravy vyvstala potřeba provést analýzu civilně procesních norem, vytvořit věcný záměr a následně paragrafové znění nového civilního kodexu, samozřejmě spolu s novelizacemi souvisejících právních předpisů.¹⁷⁵ Zde je na místě uvést příklad z praxe. „Nový občanský zákoník neumožňuje úplné zbavení způsobilosti fyzických osob k právním úkonům a navíc požaduje, aby i omezení způsobilosti bylo u každého v tříletých intervalech vždy znovu a znovu i bez návrhu prověřováno. Zajímavé je, jak si praxe života našla svou nesprávnou, leč pragmatickou cestu. Soudy začaly rozhodovat, že se způsobilost k právnímu jednání omezuje tak, že konkrétní osoba nesmí činit žádné úkony“.¹⁷⁶

¹⁷³ FIALA, Roman. Rekodifikace civilního procesu. Kongres Právní prostor 2014. Časopis.

¹⁷⁴ TALANDOVÁ, Iveta. Rekodifikace civilního procesu. <http://www.epravo.cz/top/clanky/rekodifikace-civilniho-procesu-aneb-pravni-revoluce-naopak-97651.html>

¹⁷⁵ tamtéž

¹⁷⁶ FIALA, Roman. Rekodifikace civilního procesu. Kongres Právní prostor 2014. Časopis.

Nyní přistupme k úvaze, co asi může působit jako faktor pro dosud neuskutečněnou rekodifikaci. Jeden z názorů hovoří o subjektivním faktoru, jímž je skutečnost, že dosud nebyla zpracována žádná ucelená koncepce civilního procesu. Zároveň je předpokládáno, že koncepce bude vycházet z jednotlivých druhů civilního procesu, jimž budou přiřazeny samostatné zákony. Avšak zásadní roli může sehrát evropská integrace, což je prvek, který by se mohl výrazně promítnout do připravované rekodifikace.¹⁷⁷ Porovnejme popsany přístup k rekodifikaci s přístupem Jaromíra Jirsy, který by se přimlouval za sjednocení pravidel trestního a civilního procesu. Vede ho k tomu úvaha nad značně rozmělněnou právní úpravou, tj. kdy jen v civilním řízení pochopitelně v širším slova smyslu existuje exekuční řád, soudní řád správní, OSŘ, zákon o zvláštních řízeních soudních, rovněž i zákon o veřejných registrech fyzických a právnických osob a insolvenční zákon. Současně hovoří o některých totožných úkonech i ustanoveních, která by sjednotil.¹⁷⁸ Předsedovi rekodifikační komise Romanu Fialovi by stačilo rozřešení otázky, zda je správné mít čtyři různé procesní normy v oblasti civilního práva, tj. proces sporný, nesporný, exekuční a insolvenční.¹⁷⁹ V opozici s posledně jmenovanými úvahami se jeví striktní názor Ivety Talandové, která argumentuje vzájemnou nesourodostí jednotlivých typů řízení a současně i principů či zásad. Dále uvádí, že rekodifikační komise má k dispozici osnovu nového civilního kodexu a jeho hlavní teze. Cílem je opravdu vytvořit jediný kodex, který upraví sporné i nesporné řízení, spolu s exekuční a insolvenční úpravou. Komise našla shodu v domněnce, že je potřeba provázat nalézací, exekuční a insolvenční řízení vzájemnými souvislostmi, tak aby byla zajištěna kontinuita. Autorka se opětovně vrací k určení zásad, jimiž se komise bude řídit. Za nedostatečné považuje

¹⁷⁷ ZOULÍK, František. DVOŘÁK, Bohumil: K vývoji a perspektivám českého civilního procesu, Právní fórum 1/2009, s. 1. Časopis

¹⁷⁸ JIRSA, Jaromír. Zákon o zvláštních řízeních soudních a procesní úvahy de lege ferenda. <http://www.pravni prostor.cz/clanky/procesni-pravo/zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich-a-procesni-uvahy-de-lege-ferenda>. Časopis Právní prostor, 2014

¹⁷⁹ FIALA, Roman. <http://www.pravni prostor.cz/clanky/procesni-pravo/pet-otazek-pro-romana-fialu>. Pět otázek pro JUDr. Romana Fialu. Právní prostor 2014. Časopis.

vyjádření předsedy komise, který uvedl, že je velmi těžké zformulovat základní zásady procesního kodexu. Přičemž nepochybuje o tom, že pravidla soudního procesu v netrestních věcech jsou v první řadě pravidly slušného chování. Dále však v článku hovoří o zavedení nového dělení civilního řízení na obecnou a kauzální. Obecná by sloužila pro potřeby současné sporné úpravy, kdežto kauzální, tam by šlo o ochranu účastníka řízení v návaznosti na hmotněprávní úpravu (kupříkladu ochrana spotřebitelů, dědická řízení, vlastnické spory).¹⁸⁰ Proměnu právních principů či zásad v čase připouští i prof. Zoulík, tedy je možné, že novým překlasifikováním principů se budeme moci vypořádat s protichůdnými zásadami vstupujícími do řízení sporného a nesporného. Určením jiné hierarchie právě principů či zásad můžeme překlenout jinak závazně daná dosud užívaná a zavedená pravidla. Avšak tato úvaha je ve své šíři velmi obsáhlá a teoretická.

A jaké změny je nám předseda rekodifikační komise Roman Fiala schopen prozradit?

Nová struktura průběhu soudních řízení. Požadavek na nový proces je spojen s jeho zjednodušením a zpřehledněním v průběhu celého řízení, jde tedy o jasné vymezení jeho jednotlivých fází. Na počátku řízení je potřeba objasnit veškeré procedurální otázky, důležitým bodem je možnost vyřešení sporu smírným způsobem. První fáze by měly být zajištěny jinými osobami než soudci, tj. níže postavenými pracovníky a mediátory. Role soudce je spjata s projednáváním případu a jeho rozhodnutím.¹⁸¹

Rozsudek nesmí být bezcenným kusem papíru. Od nového procesu si slibujeme především jeho srozumitelnost a snadnou realizaci. Zbytečně rozdělené řízení ve fázi před vydáním rozsudku a po něm bude zrušeno. Vydá-li soudce rozsudek, kterým uloží žalovanému zaplatit žalobci dlužnou částku, současně v něm bude i stanoveno, že v určité lhůtě musí

¹⁸⁰ TALANDOVÁ, Iveta. Rekodifikace civilního procesu. <http://www.epravo.cz/top/clanky/rekodifikace-civilniho-procesu-aneb-pravni-revoluce-naopak-97651.html>

¹⁸¹ FIALA, Roman. <http://www.epravo.cz/top/efocus/na-cestech-k-novemu-civilnimu-procesnimu-pravu-97264.html>. Názor byl publikován v rámci vydání EPRAVO.CZ Digital - únor 2015. Jen poznámka, na Slovensku bude upravena obdobná konstrukce.

soudci oznámit a doložit splnění povinnosti, tj. zaplacení. Nebude-li povinnost splněna, totožný soudce předá věc exekutorovi k provedení exekuce.¹⁸² Tady jen malá poznámka, zřejmě se nevyhneme porušení zásady dispoziční, příp. lze uvažovat o znovuzavedení principu materiální pravdy na úkor té formální.

Insolvenční řízení jen pro skutečně předlužené osoby. Insolvence jako řešení úpadku dlužníka oddlužením, konkursem nebo reorganizací proběhne za předpokladu, že exekučně nemohou být uspokojeni všichni známí věřitelé. Tyto skutečnosti souvisí s další fází civilního soudního řízení. Současně dochází k vyloučení věřitelských návrhů ohledně pohledávek, které nejsou kryty exekučním titulem.

Insolvenční řízení se bude zahajovat na návrh dlužníka, věřitel bude moci využít tento typ řízení jen s exekučním titulem, případně na návrh exekutora, zjistil-li dlužníkovu předlužení při provádění exekuce.¹⁸³

Dva typy nalézacích řízení. Hmotné právo je realizováno prostřednictvím procesních norem. Z tohoto důvodu je nutné vymezit obecná pravidla pro standardní sporná řízení a taxativní výčet tzv. kauzálních řízení. Tato oblast souvisí se zvláštní povahou hmotněprávní úpravy, proto již nelze trvat na tvrdých zákonitostech obecného sporného procesu, typickým jsou spotřebitelské či vlastnické spory, příp. řešení vztahů uvnitř obchodních korporací.¹⁸⁴

Jednotný veřejně přístupný rejstřík všech řízení. Zásadní roli při vyřizování soudních agend bude hrát vybavení elektronickými prostředky, které umožní zrychlení a ekonomické vyřizování. Volá se po zavedení jednotného veřejně přístupného rejstříku soudních agend, bude sloužit k lepší a přehlednějšímu informování o existenci a stavu probíhajícího

¹⁸² FIALA, Roman. <http://www.epravo.cz/top/efocus/na-cestech-k-novem-civilnimu-procesnimu-pravu-97264.html>. Názor byl publikován v rámci vydání EPRAVO.CZ Digital - únor 2015. Jen poznámka, na Slovensku bude upravena obdobná konstrukce.

¹⁸³ FIALA, Roman. <http://www.epravo.cz/top/efocus/na-cestech-k-novem-civilnimu-procesnimu-pravu-97264.html>. Názor byl publikován v rámci vydání EPRAVO.CZ Digital - únor 2015.

¹⁸⁴ tamtéž

řízení. Může být i nástrojem k řadě procesních úkonů, zmínit můžeme doručování.¹⁸⁵

Sociální aspekty spravedlivého procesu. Kvalitní procesní pravidla se nevyznačují svou přísností, ale spravedlností. Vyvážení mezi oprávněnými zájmy všech, jejichž práva a povinnosti procesní norma vymezuje, je nezbytně nutné. Opět je zde zmínka o sociálním aspektu právní normy, který nastaví hranice mezi chudými a bohatými, a současně prozradí, zda finanční disponovanost je rychlejší a snadnější cestou ke spravedlnosti.¹⁸⁶

„Průkaz“ osvobození od soudních poplatků. Souvislost nalezneme v realizaci sociálně citlivého procesu, kdy musí být nastaveny jednoduché mechanismy, jak docílit rychle osvobození od všech soudních poplatků a získání práva na bezplatné právní zastoupení. Účastník, jehož zasáhne tíživá sociální situace, bude prokazovat svou situaci pouze jednou, avšak pro nespočet vedených řízení. Předpokládá se obnovování osvobození od poplatků asi jednou ročně na základě žádosti na jemu příslušném okresním soudu.¹⁸⁷

Jednotná pravidla pro doručování. Doručování i toto téma je řešeno v rámci rekodifikace, a s tím spojených zmatků a nedorozumění při doručování listin. Současná právní úprava je rozmělněna do řady zákonů, není kvalitní, což přispívá i k prodlužování soudních řízení. Proto byl vytvořen jen jeden samostatný zákon o doručování úředních listin, který nahradí všechny dílčí a vzájemně rozporné úpravy.¹⁸⁸

Vraťme se ještě k článku Ivety Talandové, která v závěru navrhuje inspirovat se právní úpravou Rakouska a Německa, kde je základem civilního řízení občanský soudní řád. Upravuje sporná řízení, a současně se stává podpůrným předpisem pro zbývající řízení. Tento koncept jsme napodobili přijetím ZŘS, avšak nepodařilo se vytvořit odpovídajícím

¹⁸⁵ FIALA, Roman. <http://www.epravo.cz/top/efocus/na-cestech-k-novem-civilnimu-procesnimu-pravu-97264.html>. Názor byl publikován v rámci vydání EPRAVO.CZ Digital - únor 2015.

¹⁸⁶ FIALA, Roman. <http://www.epravo.cz/top/efocus/na-cestech-k-novem-civilnimu-procesnimu-pravu-97264.html>. Názor byl publikován v rámci vydání EPRAVO.CZ Digital - únor 2015.

¹⁸⁷ FIALA, Roman. <http://www.epravo.cz/top/efocus/na-cestech-k-novem-civilnimu-procesnimu-pravu-97264.html>. Názor byl publikován v rámci vydání EPRAVO.CZ Digital - únor 2015.

¹⁸⁸ FIALA, Roman. <http://www.epravo.cz/top/efocus/na-cestech-k-novem-civilnimu-procesnimu-pravu-97264.html>. Názor byl publikován v rámci vydání EPRAVO.CZ Digital - únor 2015.

způsobem nový občanský řád pro sporná řízení, na něhož by se dalo odkazovat. Opustili jsme linii, která efektivně funguje v přilehlých sousedských zemích.¹⁸⁹

Musím podotknout, že právní úpravy jak Rakouska, tak Německa jsou velmi propracované, ale co je pro mě závažnější, že se jedná o poměrně letité kodexy, které přežily do dnešních dní. Proto se rovněž i já přikláním k inspiraci s těmito předpisy.¹⁹⁰

Prvky, jimiž jsou sociální hledisko, ochrana spotřebitele, kvalitní elektronický systém, „průkaz osvobození od soudních poplatků“, apod. budou sloužit k procesu spravedlivému a dostupnému pro všechny, což je zřejmě i cílem rekodifikace.

II. b) Nová úprava zákona Občianský súdny poriadok

Slovenská právní tvorba loňského i letošního roku prožívá velmi zásadní období, komise řešící otázky právní úpravy norem vztahujících se k civilnímu procesu vymezila limity pro přepracování. Jak dopadne vize ohledně členění materie upravujícího civilní proces, bylo rozhodnuto již poměrně brzy, tedy v počátcích rekodifikace. Dělo se tak pomocí důsledného a velmi obsáhlého zpracování věcného záměru obsahujícího původně 197 stran, který se upravoval a zkracoval, aby mohl být přijat vládou, která jej upravila jen v dílčích jednotlivostech.¹⁹¹

Prvotně se nabízelo k úvaze vícero linií, mohlo se jednat o změnu právního předpisu bez modernizace, nebo o právní úpravu spojenou s částečnou reformou (mírnou rekodifikací), příp. o přijetí nového předpisu s úplnou reformou. Pro podporu uvažovaných variant se hledalo východisko v historické úpravě na našem území i okolních státech

¹⁸⁹ TALANDOVÁ, Iveta. Rekodifikace civilního procesu. <http://www.epravo.cz/top/clanky/rekodifikace-civilniho-procesu-aneb-pravni-revoluce-naopak-97651.html>

¹⁹⁰ Právní úprava sporného a nesporného konání se zaměřením na stredo-európsky priestor. Rakouské procesní právo je upravené jednak v civilním procesním kodexu z roku 1895, který upravuje spory, nespory se řídí zákonem o nesporném řízení z roku 2003. srov. právní úpravu Německa, kde civilní procesní řád pochází z roku 1877. Osobitě řízení upravuje zákon o soudním řízení v rodinných věcech a jiných záležitostech z roku 2008..

¹⁹¹ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis

v současnosti. Uvažovalo se nad čtyřmi variantami a to jednotného kodexu celého civilního procesu, kodexu občanského soudního řádu v užším smyslu doplněném o zvláštní procesní předpisy, souboru vícero předpisů upravujících jednotlivé typy řízení anebo jednotný kodex vnitřně členěný podle typů řízení.¹⁹²

Avšak měla bych věc objasňovat postupně, a proto odkážu nejprve na článek „Srovnání změn v civilním procesu v ČR a SR, který mě natolik inspiroval, že popíši zásadní jeho teze. Autorka Renáta Šínová, jej prezentovala na kongresu časopisu Právní prostor. Ve chvíli, kdy autorka přednášela svůj příspěvek, autoři v rámci slovenské rekodifikace upravili asi osmdesát procent paragrafového znění jednoho předpisu, známo bylo, že pouze u něj nezůstane.¹⁹³ Ráda prozradím, že zmiňovaným předpisem je *Civilný sporový poriadok*. Dnes upravují civilní proces na Slovensku tři předpisy a mimo již zmiňovaný *Civilný sporový poriadok* k nim patří *Mimosporové konanie* a *Správny súdny poriadok*.¹⁹⁴

Původní myšlenka vytvořit ideální stav, představovala vytvoření a sladění právní úpravy procesu s částí hmotně právní tak, aby spolu korespondovaly a to nejen terminologicky. Hmotněprávní část dosud zpracovaná není, vrátím se tedy v pojednání k té procesní.¹⁹⁵

Ponejprve obsáhneme varianty, které byly před rokem rozpracovány. K zastřešení materie sporných řízení mělo dojít v zákonu civilný sporový poriadok. Další nový zákon by měl soustřeďovat nesporná řízení a podle vzoru rakouského se má nazývat mimosporové konanie. Rozdílnosti Českého a Slovenského správního soudnictví mají být zhojeny, když Slovenskou obdobou našeho soudního řádu správního má být správní súdny poriadok.¹⁹⁶

Právo na spravedlivý proces a sociální hledisko jako dva základní principy spolu se zvláštními procesními ustanoveními upravujícími spor se slabší stranou, čili určitý sociální podtext by měl být obsažen v *civilnom*

¹⁹² Historická analýza doterajšej právnej úpravy civilního procesu

¹⁹³ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis

¹⁹⁴ Článek slovenské noviny

¹⁹⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis

¹⁹⁶ Návrh legislatívneho zámeru rekodifikácie civilného práva procesného

sporovom poriadku. Druhou stranou mince je snaha o urychlení a zpřísnění sporného řízení. V této souvislosti se hovořilo o advokátském procesu, obzvláště v případech mimořádně skutkově složitých. Odpovědnost advokáta by se zvýšila, přičemž soudu by odpadla poučovací povinnost, neboť by nebylo nezastoupených účastníků.¹⁹⁷ Nová podoba civilního sporového poriadku by měla být oproštěna od prétorského smíru, který je považován za mrtvé ustanovení, téměř nepoužívané. Lze dodat, že tvůrci se přiklánějí ke skutečnosti, kdy budou-li se strany chtít dohodnout, mají tak učinit, ale pak k tomu nepotřebují soud. Problematika zavedení koncentrace řízení, ke kterému okamžiku a zda na vůli soudce či jinak, byly rozdiskutovány, avšak dosud neupraveny.¹⁹⁸

Mimosporový poriadok obsáhne tematiku nesporných řízení současně s řízením o rodinně právních věcech. Zde se nabízí úvaha o obdobě našeho zákona o zvláštních řízeních soudních, když s výjimkou manželského majetkového práva se řeší v rodinně právní oblasti v podstatě vše, tedy včetně rozvodu. Předmět rodinně právní má zaujímat hlavu první zákona, což svědčí o míře, jakou důležitost na Slovensku přikládají danému tématu i přesto, že není čistě nesporného charakteru. Pro zajímavost, český ZŘS řeší problematiku v hlavě páté. I další řízení, která nemají čistě sporný charakter, se plánují zařadit do mimosporového poriadku. Do druhé hlavy se předpokládá včlenění dědického řízení, v třetí hlavě se počítá se statusovými otázkami fyzických osob a ve čtvrté hlavě by měla být řízení ve věcech osob právnických.¹⁹⁹

Se zavedením předpokládaných a rozpracovaných institutů je možné hovořit o následujících *komparačních příkladech*.

¹⁹⁷ ŠTEVČEK, M. a kol. Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2.zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013. s. 186 – 191, z 752s.

¹⁹⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis. srovn. Návrh legislatívneho zámeru rekonštrukcie civilného práva procesného

¹⁹⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis. srovn. Návrh legislatívneho zámeru rekonštrukcie civilného práva procesného

Na Slovensku se na místo pojmu pravomoc navrhuje alternativní pravomoc, s cílem zasáhnout pravomoc rozhodců, avšak bez návaznosti na určení dopadu na zúžení soudní pravomoci. Praktický dopad, když Česká právní úprava neobsahuje alternativní pravomoc, dle autorky není fatální.²⁰⁰

Kauzální příslušnost, další navrhovaný institut slovenské normotvorby, rozsáhle upravený. Tato faktická změna se promítá i do návrhu přijmout způsob výběru daného spotřebitelem, což souvisí s ochranou slabší strany. Obdobu nacházíme v právu evropské unie, zatímco v národním právu možnost spotřebitele vybrat si soud, kde bude žalován, nemáme. Laický prvek má být ze soudního systému zcela odstraněn, podmínka platí i pro přísedící. Zvýší se pravomoci vyšších soudních úředníků.²⁰¹

Nově má být ve všech kodexech ustanovení o velkém senátu, tj. pro případ, kdy samosoudce dospěje při své rozhodovací činnosti k jakémukoli závěru odlišnému oproti dosud judikovanému. Samosoudce předloží ihned vyššímu soudu svůj návrh a vyžádá si stanovisko, čímž se přispěje k sjednocování judikatury.²⁰²

Účastenství, konkrétně vedlejší účastenství se má rozšířit o několik druhů, konkrétně na vedlejšího účastníka s rovnocenným postavením, speciálního vedlejšího účastníka na ochranu spotřebitele, dále vedlejšího účastníka, pro něhož je rozhodnutí v meritu závazné a vedlejšího účastníka, pro něhož rozhodnutí v meritu není závazné.²⁰³ Rozměňování právní úpravy se objevuje např. v Německu, kde existují i různě alternativně žalování, shledáváme i neznámého žalovaného, a proto se lze domnívat, že autoři se inspirovali právě zde.²⁰⁴

²⁰⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis. srovn. Návrh legislativního záměru rekodifikácie civilného práva procesného

²⁰¹ Návrh legislativního záměru rekodifikácie civilného práva procesného

²⁰² ŠTEVČEK, M. a kol. Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2.zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013. s. 186 – 191, z 752s.

²⁰³ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis.

²⁰⁴ Na Slovenku se neplánuje zavést alternativně žalovaného ani neznámého žalovaného, kteréžto instituty převzalo Německo z vlivu práva angloamerického

Velmi zajímavým řešením se jeví možnost odmítnout návrh, pro jeho zjevnou neodůvodněnost. A to pro jakoukoli, úplnou či částečnou, ve věcech, kdy není možné z tvrzených skutečností vyvodit rozhodnutí ve věci samé. Soud vyzve navrhovatele ke zpětvzetí z důvodu neodůvodněnosti návrhu s poučením, že má právo nechat se v řízení zastoupit advokátem. V porovnání s českou verzí se jedná o velkou změnu. Zaváděný princip by měl být výrazem co největšího zpřísnění sporného soudnictví. Je počítáno i s případem, kdy účastník návrh zpět nevezme, podoba návrhu zůstane nezměněna, z čehož soudu vznikne povinnost věc projednat a rozhodnout.²⁰⁵

Rovněž do oblasti jednání chce záměr zasáhnout, když uvažuje o zavedení přípravného jednání. Zřejmě se inspirovali českou právní úpravou, která v praxi institutu přípravného jednání moc nevyužívá, spíše minimálně. Současně se uvažuje o zavedení výzvy s fikcí, český právní systém má podobný institut, nazývaný kvalifikovaná výzva. Důsledkem nedostavení se na přípravné jednání je pro odpůrce spojen s vydáním rozsudku pro uznání, ale není vyloučen ani rozsudek pro zmeškání. Rozhodnutí o zastavení řízení se bude vydávat vůči navrhovateli, pokud se nedostaví k jednání.²⁰⁶

Téma ochrany slabší strany se zvažuje, řešila by jí speciální právní úprava v oblasti pracovních záležitostí, antidiskriminačních sporů, spotřebitelských sporů, bagatelních věcí ve smyslu drobných nároků, s přihlédnutím k právní úpravě Unie a evropskému exekučnímu titulu jako speciální právní úpravy. Současně nastavená legislativa neumožňuje odvolacím soudům zasáhnout v těchto sporech, proto často končí u Ústavního soudu. Proto je opětovně otevřena otázka zda má být stanovena hranice pro bagatelní věci, ustupuje se od tohoto názoru, asi nebude.²⁰⁷

²⁰⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis.

²⁰⁶ ŠTEVČEK, M. a kol. Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2.zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013. s. 186 – 191, z 752s.

²⁰⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis.

Zpřísnování pravidel se diskutuje také pro doručení platebního rozkazu, konkrétně se jedná o náhradní doručení do elektronické schránky. Předpokládá se povinné odůvodnění odporu. „Takže také změna, v současné době se podává odpor, ale stejně následně, protože se k platebnímu rozkazu zpravidla doručuje výzva k vyjádření, odpory bývají odůvodněné“. ²⁰⁸ Pro jiná než peněžitá plnění zůstává zachována právní úprava „rozkazu na plnění“. Další inspirace pocházející z německého práva se týká rozsudku pro zmeškání nejen pro žalovaného, pro něhož se striktněji upravují podmínky, avšak i pro žalobce, který nesplní povinnost či se nedostaví k soudu. V daném případě se jedná o zpřísnění určitých předpokladů pro všechny strany. Rozsudek pro zmeškání bude užit nově i v případě, kdy nebude poskytnuto vyjádření k výzvě. Shrneme-li prostředky, jimiž má být zpřísněn postup u soudu, a k nimž bude soud náležitě přihlížet, pak se budeme pohybovat v intencích mezi uznáním, zmeškáním, přípravným jednáním, nedostavením se k jednání, nevyjádřením se na výzvu. Vzdá-li se žalobce v průběhu řízení nároku, nedojde k zastavení řízení z důvodu zpětvzetí žaloby, soud nově vydá rozsudek pro vzdání se nároku. ²⁰⁹

Opravné prostředky by měly doznat zásadní proměny, ale obsahují také jeden problém. Zásadní změna spočívá ve zrušení dosud chápaného odvolání proti usnesení, nově se odvolání proti usnesení prvostupňovému bude uplatňovat jen v taxativně zákonem určeném výčtu. ²¹⁰ Pro prvostupňová rozhodnutí se počítá s posílením pravomocí vyšších soudních úředníků, případně justičních čekatelů. V této souvislosti lze hovořit o řízeních typu návrh na vydání platebního rozkazu, návrh na vydání šekového platebního rozkazu a směnečného rozkazu, některá řízení dědická, rozhodnutí o úschovách, o umoření listin, ve smírčím řízení a v exekučním řízení. ²¹¹ Jejich rozhodnutí by mohla být napadána tzv.

²⁰⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis. srov. Návrh legislatívneho zámeru rekodifikácie civilného práva procesného

²⁰⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis. Citace s. 3

²¹⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis.

²¹¹ ŠTEVČEK, M. a kol. Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2.zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013. s. 186 – 191, z 752s.

stížností, coby opravným prostředkem předsedovi senátu.²¹² Odbřemeněním soudců, když by jednoduché úkony činili vyšší soudní úředníci, by sloužilo k zefektivnění rozhodovací činnosti soudů.²¹³ V souladu s doporučeními Výboru ministrů Rady Evropy o rozšíření možnosti písemných procesních úkonů²¹⁴ je uvažováno o odvolacím řízení, které se má přesunout z fáze ústního spíše do fáze písemného procesu. Zavádějí se povinnosti repliky a dupliky. Při posuzování odvolání se bude postupovat v souladu s důvody v něm uvedenými. Čímž se opět klade důraz na znalost práva, a účastník je směřován k tomu, aby se nechal zastupovat advokátem.²¹⁵ Uvažovalo se i o zavedení žaloby pro zmatečnost²¹⁶, avšak zavádět se nebude. Na Slovensku chybí v hierarchii soudní soustavy Vrchní soudy, jedná se tedy o důvody ve vnitřní organizaci. Rozhodovat by byl oprávněn Nejvyšší soud, který sjednocuje judikaturu prostřednictvím dovolání, které zůstane opravným prostředkem k nápravě vad a nedostatků.²¹⁷ Současně bylo uvažováno o znovuzavedení institutu rekursu, jako opravného prostředku, směřujícího jen vůči některým rozhodnutím, avšak musel by se důsledně natavit souběh s jinými již existujícími opravnými prostředky.²¹⁸

Mimořádné dovolání, vyvolává největší diskusi slovenské rekodifikace, protože může být podán jen generálním prokurátorem ve lhůtě jednoho roku. Což znamená zásah do soukromoprávních vztahů ze strany státu. Důvodem, proč má zůstat tento institut v rámci nové úpravy je, že Generální prokuratura zachycuje celou řadu podnětů, které by musel řešit Nejvyšší soud, včetně těch nedůvodných.²¹⁹

²¹² ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis.

²¹³ ŠTEVČEK, M. a kol. Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2.zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013. s. 186 – 191, z 752s.

²¹⁴ tamtéž

²¹⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis.

²¹⁶ ŠTEVČEK, M. a kol. Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2.zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013. s. 189, z 752s.

²¹⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis.

²¹⁸ ŠTEVČEK, M. a kol. Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2.zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2013. s. 190, z 752s.

²¹⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta. Kongres Právní prostor 2014. Časopis.

III. Komparace českého a slovenského civilního procesu

Zatímco v na území dnešního Česka sporná řízení upravoval zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních, kdežto nesporná řízení byla dále členěna do dvou předpisů s důrazem na vyčlenění jednotlivých specifik hmotněprávních a procesně právních. Hmotně právní principy a jednotlivá nesporná řízení byla obsažena v zákoně č. 208/1854 ř. z., nesporný patent, zatímco procesní úprava nesporných řízení byla jednotně upravena v zákoně č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného. Na Slovensku sporné řízení ovládal občiansky súdny poriadok (zákon č. 1/1911) s jeho uváděcím zákonem (zákon č. LIF/1912), které nahradili předcházející uherský občianský súdny poriadok z roku 1868, navazující na stoletý vývoj feudálního sporného procesního práva. Nastínila jsem skutečnost, že naše země prošly rozdílným kulturním historickým vývojem, když pro naše země platily předpisy Rakouska, zatímco pro Slovensko právní úprava Uherská.

Na začátku porovnávání současných právních řádů prozradím, že z dostupných informací vyplývá o současném stavu na Slovensku, že je přesně opačný než ten současný v Česku. Mám tím na mysli, že občanský zákoník nabyl účinnosti dne 1. 1. 2014, kdežto pro civilní proces, nemáme nově přepracované sporné řízení, i přesto, že obsahově náleží k základním či podpůrným normám. Asi se shodneme na tom, že ke změnám dojít musí, je jen otázkou kdy se tak stane. Zatímně máme složenou rekodifikační komisi, přípravy prací na nové koncepci a věcném záměru započaly, jsou intenzívní, osnova a oddělení zákona o doručování zrcadlí první realizaci činností. Bohužel, ve vládních prioritách civilní proces z nějakého důvodu prostě nefiguruje.²²⁰

²²⁰ srov. kapitolu Rekodifikace občanského soudního řádu spolu s kapitolou Nová úprava zákona Občianský súdny poriadok

Asi se zjednodušeně dá říci, že v České republice i na Slovensku, došlo k vyčlenění sporného řízení od nesporného, a samostatně je upraveno správní soudnictví.

Na Slovensku pro spory existuje nový kodex Civilný sporový poriadok²²¹, nespory včlenili do kodexu Mimosporového konania²²² a správní soudnictví je obsaženo v kodexu Správny súdny poriadok²²³. Píší o kodexech, a opravdu jimi jsou, neboť pro každý z nich jsou upraveny samostatné obecné části, jež jsou následovány konkrétními ustanoveními. Co se týče obsahu, jeho rozsah čítá téměř 500 paragrafů, z čehož plyne značná šíře zpracovaného tématu. Pro všechny platí detailní úprava, i když civilný sporový poriadok může mít zvyklostní roli podpůrného, příp. i určeného zákonem, jako je § 72 odst. 3 pro Správny súdny poriadok.

Česká republika si musí vystačit pro sporná řízení s *občanským soudním řádem*, tedy zákonem č. 99/1963 Sb. Zpřehledněn měl být podle tvrzení z důvodové zprávy k zákonu č. 293/2013 Sb., oproštěním od materie související s nesporným a jiným zvláštním řízením a včleněním do zákona *o zvláštních řízeních soudních*, tedy zákona č. 292/2013 Sb. Pravdou je, že tímto krokem získal určitou přehlednost, což ale nesouvisí s logickými postupy. Správní soudnictví je upraveno zákonem č. 150/2002 Sb., *soudní řád správní*, považují za nutné dát do souvislosti se zákonem č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů.

Slovenským zákonodárcům se podařilo zapracovat kauzální příslušnost²²⁴, u nás se v právních předpisech nevyskytuje.

Zpřísnil se sporný proces, zavedly se soudcovská koncentrace řízení, kvalifikovaná výzva a přípravné jednání, kteréžto instituty obsahuje česká právní úprava, vyjma soudcovské koncentrace, avšak jejich přínos je mnohdy sporný.

Správní soudnictví upravuje zákon Správny súdny poriadok

²²¹ Zákon č. 160/2015 Sb., Civilný sporový poriadok

²²² Zákon č. 161/2015 Sb., Mimosporový poriadok

²²³ Zákon č. 162/2015 Sb., Správny súdny poriadok

²²⁴ Zákona č. 162/2015 Sb., Správny súdny poriadok, kupříkladu § 15 -17

kompletně, tedy včetně kompetenčních sporů. ²²⁵ Zatímco u nás řeší správní soudnictví minimálně soudní řád správní, zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů a OSŘ.

Došlo k rozmělnění právní úpravy vedlejšího účastníka na vedlejšího účastníka s rovnocenným postavením, speciálního vedlejšího účastníka na ochranu spotřebitele, dále vedlejšího účastníka, pro něhož je rozhodnutí v meritu závazné a vedlejšího účastníka, pro něhož rozhodnutí v meritu není závazné, což z českých právních předpisů nevyplývá.

Původní koncepce zavedení advokátského procesu nebyla realizována ve striktní podobě, pouze se přímo stanovuje, že pro advokáty a právně vzdělané osoby soudu odpadá poučovací povinnost v rámci kterékoliv instance. ²²⁶ Opět jiný postup než pro český soud.

Na Slovensku zavedli povinnost doručovat písemnosti do elektronické schránky, což je obdoba naší datové schránky. Náš právní systém upravuje doručování do datových schránek pouze pro právnické osoby a určité instituce. Slovenská právní úprava preferuje doručení do elektronické schránky. ²²⁷

Zavádí se nová koncepce odvolání, kdy bude taxativně vymezeno její použití, což u nás takto není.

Významnějšího postavení nabudou vyšší soudní úředníci, kteří budou oprávněni rozhodovat, přičemž do jejich rozhodnutí bude opravným prostředkem stížnost. ²²⁸

Upozaduje se forma ústní na úkor písemné, zejména v odvolacích řízeních a na vyšších instancích.

Hranice pro bagatelní věci není stanovena, upouští se od ní.

Odpor bude muset být odůvodněn, což dosud nebylo nutné.

Všemi kodexy prostupuje zásada na spravedlivý proces současně se sociálními prvky, čímž reagují na unijní právo, kupříkladu ochrana spotřebitele. Zatímco v českém právu najdeme právo na tzv. „fair tria“,

²²⁵ Zákona č. 162/2015 Sb., Správny súdny poriadok, kupříkladu § 8

²²⁶ Zákona č. 162/2015 Sb., Správny súdny poriadok, kupříkladu § 26

²²⁷ Zákona č. 162/2015 Sb., Správny súdny poriadok, kupříkladu § 72 a násl.

²²⁸ Zákona č. 162/2015 Sb., Správny súdny poriadok, kupříkladu § 152 a násl.

pak sociální prvky budou muset být teprve začleněny.

IV. Závěr

Kodex civilního práva se začleněnými moderními prvky procesu, který měl vzniknout, mě přivedl na myšlenku být součástí rozřešení nanejvýš aktuálního a podstatného problému, což znamenalo zvolit si pro psaní diplomové práce téma „Perspektivy a další směřování civilního procesu“.

Materie původní normy nazvané občanský soudní řád se stala tématem k bezpočtu diskusí, v současné době se hovoří o nutnosti jeho přepracování.

Abychom se lépe orientovali v problematice, bylo nutné začlenit na počátku diplomové práce pár základních pojmů vztahujících se k civilnímu procesu, a až následně, a podotýkám, že pouze na charakteristickém výčtu právních předpisů ovlivňujících řízení před civilním soudem, se věnuji těm, které prošly anebo měly zásadním způsobem získat novou podobu i charakter.

Poté, co byly objasněny pojmy proces, civilní proces, civilně procesní právo, principy a zásady se věnuji civilně procesním normám. Základním stavebním kamenem civilního procesu je i v dnešní moderní společnosti archaicky vystavěný právní předpis, který byl původně koncipován jako norma s jednotným typem řízení s důrazem na princip materiální pravdy. Pod vlivem novelizací a modifikací ze strany Ústavního soudu doznal oproti svému původnímu charakteru značných změn, avšak je s podivem, že stále zůstává bez svého moderního nástupce. Nastínili jsme si, jak se do něj promítly změny odpovídající na nové společenské potřeby související se změnou občanského a obchodního zákoníku, opětovné restaurování podnikání a živností, a pochopitelně s tím spojených jak pozitivních, tak i negativních událostí. Rovněž i postupy

soudu včetně institutů jako je koncentrace řízení, mediace, dovolání atd. si prošly vývojovými etapami a včlenily se do OSŘ.

Snad útěchou za dosud neuskutečněnou rekonstrukci mělo pro účastníky civilního řízení být přijetí zákona o zvláštních řízeních soudních. Věcnou podstatou zákona se staly řízení nesporná a jiná zvláštní. Vymezení se děje taxativně, a pro zbývající případy či události, které neřeší, odkazuje na původní občanský soudní řád. Oba zákony jsou ve vztahu podpůrnosti, ba dokonce i zákonu o zvláštních řízeních soudních může být občanský soudní řád postaven do paralelní úrovně. Proto opět vyvstává otázka, zda nevytvořit jeden moderní kodex pro všechny typy civilního procesu, což bych uvítala zřejmě nejen já.

Moderní prvky zavedené za účelem ovlivnit pozitivním způsobem civilní proces, se proměňují v čase, a proto jejich výčet není a ani nemůže být konečný. Současnost specifikujeme moderní prvky s termíny koncentrace řízení, manundukční povinnost, mediace, hromadná žaloba, elektronizace justice, a omezení opravných prostředků dozorového charakteru.

Zavedení koncentrace řízení mělo způsobit urychlení řízení a zvýšenou odpovědnost účastníků za průběh vlastního řízení, avšak vlastní praxe poukázala na některé anomálie při uplatnění zásady v praxi. Koncentrace je skutečně žádoucí, nelze popřít její význam, avšak tento institut si zaslouží jej opětovně přehodnotit a uvážit, zda skutečně bylo správným krokem zrušení soudcovské koncentrace a ponechání pouze koncentrace zákonné. Osobně se domnívám, a jsem pro zavedení koncentrace např. jak té vyjádřené v právním předpise, tak té umožňující soudci zodpovědně zkoncentrovat řízení dle jeho uvážení. Případně by stačila soudcovská koncentrace, avšak to by pro soudce znamenalo vzít na sebe obrovský díl odpovědnosti.

Poučovací (manundukční) povinnost je spojována v původním významu s ochrannou funkcí. Dnešní konstrukce poučovací povinnosti je vystavěna na obecnosti oproštěné od materiálního i formálního vedení řízení.

O mediaci se běžně uvažuje jako o jedné z posledních možností uzavřít

smírné řešení sporu, avšak mediace se stává i nástrojem soudu dle § 100 OSŘ, který může nařídít jednání s osobou zapsanou v seznamu mediátorů.

Elektronizace justice je počín chvályhodný, postupně od 1. října 2007 jsou zaváděny např. elektronický platební rozkaz, doručování do datových schránek, nahlížení do InfoSoud o průběhu řízení, o vedených řízeních atd. Účelem elektronizace justice má být její rychlejší a efektivnější fungování.

Dovolání coby mimořádný opravný prostředek napravil nedostatky původně užívané stížnosti pro porušení zákona, kterou podával prokurátor případně ministr spravedlnosti, účastník byl z tohoto procesu vyloučen, čímž bylo porušeno jeho dispoziční právo.

Předseda rekodifikační komise R. Fiala letos vyjádřil .. Přesto uvádím některé postřehy z prací kolem přípravy a přepracování sporného kodexu. Jedním z nich je dá se říci téměř odpor sloučit veškerá řízení do jednoho kodexu, je tím pochopitelně myšleno sporné i nesporné řízení spolu s exekučním a insolvenčním.

Slovenská rekodifikace se promítla do nově vzniklých kodexů, tím že zavádí kupříkladu kauzální příslušnost, větší pravomoci pro vyšší soudní úředníky, obecnou soudcovskou koncentraci, připravují vše pro advokátský proces, který není formulován ve striktní podobě, tím, že dávají na výběr nechat se zastupovat advokátem, u něhož bude upuštěno od poučovacích povinností, zavádějí upřednostnění doručit do elektronické schránky, sjednocování judikatury se má dít již v momentě, kdy samosoudce má potřebu odklonit se od dosud ustálené praxe, k čemuž bude nutně potřebovat stanovisko vyššího soudu. Promítají do své úpravy celou řadu doporučení Rady Evropy, zejména ve vztahu k právu na spravedlivý proces, jakož i životnímu prostředí.

V kapitole zabývající se porovnáním obou právních systému je nutné zdůraznit velkou propracovanost nových slovenských kodexů. Vyzdvihnout lze také jejich možnou samostatnou existenci každého z nich, tj. obsahují obecné části a následně jsou rozpracovány ke každému druhu

řízení potřebná ustanovení. Sporná řízení jsou zapracována do kodexu civilný sporový poriadok. K dalšímu typu řízení se dá se říci, že téměř čistě jen nespory vtělili do kodexu mimosporový poriadok. A správnímu soudnictví připadá rovněž samostatný kodex upravující i kompetenční spory, jde o kodex Správný soudný poriadok.

Závěrem bych ráda zdůraznila nutnost vytvoření a přijetí nového kodexu upravujícího jako základní materii sporná řízení. Zda mají být obsažena v zákoně jen ona, či zda je možné vytvořit v rámci jednoho kodexu zvláštní části obsahující řízení nesporná, exekuční a insolvenčních je samozřejmě na legislativě. Osobně jsem schopna tuto variantu přijmout, pokud budou jednoznačně vyjasněny principy pro vytvoření rozsáhlého kodexu obsahující pohromadě materii sporných, nesporných a jiných zvláštních, exekučních a insolvenčních. Vede mě k tomu rozsáhlá podpůrnost, kterou současná podoba OSŘ vůči ostatním typům řízení zajišťuje. Tak jak je právní úprava postavena dnes, tj. na společných ustanoveních, např. o vyloučení soudců pro podjatost, způsobilost účastníků a jejich zastupování, o úkonech soudu a účastníků apod., tak se nabízí právě tato varianta. Ovšem při rozsáhlé, velmi rozsáhlé revizi ZŘS by se dalo hovořit o vytvoření dvou kodexů, tak jak je tomu např. v Německé úpravě, kdy civilní procesní řád obsahuje mimo jiné i materii kupříkladu exekucí a rozhodcovské řízení, zatímco v zákoně o soudních řízeních v rodinných věcech a jiných záležitostech jsou upraveny nespory, tj. neplatnost či neexistence manželství, opatrovnické věci, dědictví atd. K takovéto variantě bych se bez problémů přiklonila.²²⁹

²²⁹ Právna úprava sporového a nesporevého konania so zameraním na stredoeurópsky priestor

VI. Resume

Prospects and future direction of civil procedure.

Facts presented in this thesis show that all developed nations are trying to modernize its legal system. Civil process is no exception. There are many ways, the Czech Republic should take into account the historical context, but also dynamically evolving European Union law, which tends malting processes using principles or policies. This is done by means of regulations, directives, decisions, recommendations and opinions.

Chapter I. The legal framework for civil proceedings are divided into subsections I. a) Civil Procedure, Act no. 99/1963 Coll., I. b) Impact of European Union law and I. c) The law on special court proceedings, Law no. 292/2013 Coll. Chapter itself is engaged in the type of legal culture, principles and policies, and civil procedural law. Czech Republic belongs to the Continental-type legal culture. Principles and rules are broken in different ways, they are mainly used in the application and interpretation of law. Are replaced by gaps in the law. Civil procedural law is a set of legal rules governing the procedure before the courts. I. a) the most significant piece of legislation regulating the procedure before the court of Civil Procedure, namely Law no. 99/1963. At the time the changes through amendments and modifications of the Constitutional Court. For frequent content changes and imbalances were built confusing and incoherent. It is also used as supportive legislation. Today it is freed from the undisputed and other special procedures. This matter was put into law on special court proceedings, ie. The Act no. 292/2013 Coll. Standard is divided into general and special part. What the law is quite heterogeneous. The first provision envisages supporting the use of the Civil Procedure Code, with its direct application, where erroneous special treatment. The problem with the support of other laws is not completely resolved, it appears even triple subsidiarity. Chapter II relating to judicial protection with elements of modern civil procedure is divided into two parts. II. a) deals with the

planned recodification of the Civil Procedure Code, ie Act no. 99/1963 Coll. and II. b) deals with the new Slovak legislation, the Code of Civil Procedure Code. Modern elements called legal institutions positively influencing the civil process, notably the equality of parties, fairness and speed. Here belong concentration control, duty to inform the court mediation, appellate and computerization of the judiciary.

Seznam literatury a použitých zdrojů

I. Literatura:

BOGUSZAK, Jiří. ČAPEK, Jiří. GERLOCH, Aleš. Teorie práva. Vyd. 2., přeprac., Praha: ASPI, 2004.

FOREJTOVÁ, M., TRONEČKOVÁ, M.: Evropské právo v praxi. Plzeň: Aleš Čenek, 20011.

HAMUŤÁKOVÁ, K. Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení. Praha: Leges, 2010.

HROMADA, M. Poučovací povinnost v civilním procesu. I. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3.

JIRSA, Jaromír. Novinky v civilním řízení soudním (kritická studie). Vydání 1. Vydal: LexisNexis Print, s.r.o., 2005.

KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. I. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1995.

KNAPP, Viktor. Teorie práva, I. vydání, Praha, C. H. Beck, 1995.

KLOKOČKA, Vladimír. Ústavní systémy evropských států. 2. aktual. a doplněné vydání. Vydalo Linde Praha, a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství.

KÚHN, Z. Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006.

OUTLÁ, Veronika. HAMERNÍK, Pavel. BAMBAS, Jan. Judikatura Evropského soudního dvora. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005.

SCHELLEOVÁ, Ilona. Český civilní proces. Linde Praha, a. s. – právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, a.s.

STAVINOHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví, vydala Masarykova univerzita v Brně a Jan Šabata, 2003.

WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní, 6. vyd. Praha: Linde, 2011.

WINTEROVÁ, Alena. MACKOVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací. Praha: Linde, 2014.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. Plzeň: vydal: Aleš Čeněk, 2013.

ZOULÍK, František. Soudy a soudnictví. C. H. Beck, Praha 1995.

II. Cizojazyčná literatura:

ŠTEVČEK, M. a kol. Civilné právo procesné – Základné konanie a správne súdnictvo (2. zmenené a doplnené vydanie). Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2013.

III. Časopisy:

BUREŠ, Jaroslav. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 1. 7. 2009. Buletin advokacie 12/2009.

FIALA, Roman. Rekodifikace civilního procesu. Kongres Právní prostor 2014. Časopis.

FIALA, Roman. <http://www.epravo.cz/top/efocus/na-cestech-k-novemu-civilnimu-procesnimu-pravu-97264.html>. Názor byl publikován v rámci vydání EPRAVO.CZ Digital - únor 2015.

JIRSA, Jaromír. Zákon o zvláštních řízeních soudních a procesní úvahy de lege ferenda. <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich-a-procesni-uvahy-de-lege-ferenda>. Právní prostor, 2014. Časopis.

SVOBODA, Karel. Nový režim koncentrace v civilním sporu – z bláta do louže. Buletin advokacie 3/2009.

TALANDOVÁ, Iveta. Rekodifikace civilního procesu. <http://www.epravo.cz/top/clanky/rekodifikace-civilniho-procesu-aneb-pravni-revoluce-naopak-97651.html>

ZOULÍK, František. DVOŘÁK, Bohumil: K vývoji a perspektivám českého civilního procesu, Právní fórum 1/2009, s. 1. Časopis.

IV. Prameny:

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústavní zákon

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních lidských práv a svobod

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů ve stavu k 1. 1. 2015

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů ve stavu k 1. 1. 2015.

Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních ve znění pozdějších předpisů ve stavu do 1. 1. 2015

Důvodová zpráva zákon č. 519/1991 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Důvodová zpráva k zákonu č. 171/1993 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Důvodová zpráva k zákonu č. 293/2013 Sb., novela zákona č. 99/1963 občanský soudní řád

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sbírky zákonů ČR

Nález Ústavního soudu České republiky. sp. zn. Pl. ÚS 33/97

IV. Cizojazyčné prameny:

Zákon č. 160/2015 Sb., Civilný sporový poriadok, s účinností od 1. 7. 2015

Zákon č. 161/2015 Sb., Mimosporový poriadok, s účinností od 1. 7. 2015

Zákon č. 162/2015 Sb., Správny súdny poriadok, s účinností od 1. 7. 2015

Návrh legislatívneho zámeru rekonštrukcie občanského práva procesného

Právna úprava sporového a nesorového konania so zameraním na stredoeurópsky priestor

IV. Internetové stránky:

Wikipedie: http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%A9_spole%C4%8Denstv%C3%AD.
Internetové stránky.

<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=26728>. ROZHODNUTÍ RADY o uzavření Úmluvy o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech jménem Společenství. Bruselská úmluva 1968 a Luganská úmluva. Internetové stránky.

http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf. Internetové stránky. Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství. Internetové stránky.

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Spole%C4%8Dn%C3%BD_trh_\(Evropsk%C3%A1_unie\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Spole%C4%8Dn%C3%BD_trh_(Evropsk%C3%A1_unie)). Jednotný akt Evropských společenství. Internetové stránky.

<http://www.epravo.cz/top/clanky/evropska-unie-po-lisabonske-smlouvejaky-krok-a-kam1-61749.html>. Evropská unie po Lisabonské smlouvě. Internetové stránky.

https://cs.wikipedia.org/wiki/Amsterodamsk%C3%A1_smlouva. Internetové stránky. Amsterdamská smlouva.

https://cs.wikipedia.org/wiki/Vstup_České_republiky_do_Evropské_unie. Internetové stránky. Vstup ČR do EU

<https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=utf-8#q=na%c5%99%c3%adzen%c3%ad%20%c4%8d.%201346%2f2000>. Internetové stránky. Úpadkové řízení.